

T.C.

ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

MALİYE ANABİLİM DALI

2019-YL189

**TİYATRO TALEBİNİ BELİRLEYEN FAKTÖRLERİN
ANALİZİ: ANKARA İLİ ÖRNEĞİ**

HAZIRLAYAN

Kamer Didem UÇAR

TEZ DANIŞMANI

Prof. Dr. Sacit Hadi AKDEDE

AYDIN- 2019

T.C.
AYDIN ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE
AYDIN

Maliye Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı öğrencisi Kamer Didem CEYLAN tarafından hazırlanan Tiyatro Talebini Belirleyen Faktörlerin Analizi: Ankara İli Örneği başlıklı tez, 12.09.2019 tarihinde yapılan savunma sonucunda aşağıda isimleri bulunan jüri üyelerince kabul edilmiştir.

	Ünvanı, Adı Soyadı	Kurumu	İmzası
Başkan	Prof. Dr. Sacit Hadi AKDEDE	Adnan Menderes Üniversitesi	
Üye	Dr. Öğr. Üyesi Şansel ÖZPINAR	Adnan Menderes Üniversitesi	
Üye	Doç. Dr. Fatih DEYNELİ	Pamukkale Üniversitesi	

Jüri üyeleri tarafından kabul edilen bu (**Yüksek Lisans**) tezi, Enstitü Yönetim Kurulunun ..... tarih ..... sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Prof. Dr. Ahmet Can BAKKALCI
Enstitü Müdürü V.

T.C
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE
AYDIN

Bu tezde sunulan tüm bilgi ve sonuçların, bilimsel yöntemlerle yürütülen gerçek deney ve gözlemler çerçevesinde tarafımdan elde edildiğini, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce, sonuç ve bilgilere bilimsel etik kuralların gereği olarak eksiksiz şekilde uygun atıf yaptığımı ve kaynak göstererek belirttiğimi beyan ederim.

... / ... / 2019

İmza

Kamer Didem CEYLAN

ÖZET

TİYATRO TALEBİNİ BELİRLEYEN FAKTÖRLERİN ANALİZİ:

ANKRA İLİ ÖRNEĞİ

Kamer Didem CEYLAN

Yüksek Lisans Tezi, Maliye Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Sacit Hadi AKDEDE

Bu çalışmada Ankara’da tiyatroya gelen izleyicinin profilini ve tiyatro talebini etkileyen faktörlerin araştırılması yapılmıştır. Toplumun sosyo-ekonomik durumunun sanata ve tiyatroya ne şekilde etki edeceğini tespiti amacıyla oluşturulan anket Ankara tiyatrosu izleyicileri üzerinde yapılmıştır. Araştırma kapsamında, tiyatroya oyun izlemek için gelen izleyicilerin demografik ve sosyo-ekonomik durumu, tiyatroya gelme sıklıklarını ve gelememe nedenlerini belirleyen faktörleri ortaya çıkarmak için bir anket formu hazırlanmıştır ve 23 sorudan oluşan anketler izleyiciler tarafından doldurulmuştur. Seyircilerin tiyatro talebinin şiddeti, sıralanmış logit regresyonuyla analiz edilmiştir. Bunun sonucunda gelir, yaş, cinsiyet, meslek, eğitim durumu, evin tiyatroya olan mesafesi, oyun çeşidi, günde ne kadar televizyon izlediği, tiyatroya toplu bilet alarak mı geldiği gibi çeşitli değişkenlerin tiyatro talebini etkileyip etkilemediği araştırılmaya çalışılmıştır. Sinemanın tiyatroya katılımı olumlu yönde etkilediği, tiyatroya olan fiziksel uzaklığın, toplu satış biletlerinin katılımı olumsuz yönde etkilediği ve sanat eğitiminin tiyatroya katılımı artırdığı görülmüştür.

ANAHTAR SÖZCÜKLER: Kültürel Ekonomi, Tiyatro Talebi, Sıralı logit model

ABSTRACT

Kamer Didem CEYLAN

THE ANALYSIS OF THE FACTORS THAT AFFECT THE THEATER

DEMAND: EXAMPLE ANKARA

MSc Public at Finance

Supervisor: Prof. Dr. Sacit Hadi AKDEDE

The aim of this study was to investigate the characteristics of the audience and the factors affecting the demand for theater in Ankara. The questionnaire, which was formed in order to determine the socio-economic status of the society, will affect the art and the theater. Within the scope of the research, a questionnaire was prepared to reveal the factors determining the demographic and socio-economic status of the audience, the frequency of arriving to the theater and the reasons for not being able to watch the play to the theater. The severity of the theater demand of the spectators was analyzed by the sequential logit regression. As a result, it is tried to investigate whether various variables affect the demand of the theater as income, age, sex, profession, education status, distance from the theater to the theater, kind of play, how much television a day is watched, and receiving a mass ticket to the theater. It has been observed that the cinema has a positive effect on participation in the theater, the physical distance to the theater adversely affects the participation of the mass sales tickets and the art education increases the participation in the theater.

KEYWORDS : Cultural Economics, Theater Demand, Ordered Logit Model

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY SAYFASI.....	iii
BİLİMSEL ETİK BİLDİRİM SAYFASI.....	iv
ÖZET.....	v
ABSTRACT.....	vi
KISALTMALAR DİZİNİ.....	ix
TABLolar DİZİNİ.....	x
EKLER DİZİNİ	xi
GİRİŞ.....	1
1. BÖLÜM	2
TİYATRO EKONOMİSİ ÇALIŞMALARİ ve KÜLTÜREL EKONOMİ İÇİNDEKİ YERİ.....	2
1. 1. Kültür ve Sanata Devlet Desteğinin Ekonomik Gerekçeleri.....	2
1.2. Kültürel Ekonominin Gelişimi.....	6
1.3. Kültürel Ekonominin Alt Disiplini Olarak Tiyatro Ekonomisi.....	9
1.3.1 Tiyatronun Gösteri Sanatları içerisindeki Yeri.....	9
1.3.2. Tiyatro Ekonomisi Üzerine Yapılan Çalışmalar.....	10
1.3.3. Gösteri Sanatlarının Ekonomik Analizi.....	13
1.3.3.1. Gösteri Sanatlarına Olan Talep Tahminleri ve Tahmin Teknikleri.....	14
1.3.3.2. Maliyet Yapıları ve Etkinlik.....	17
1.3.3.3. Türkiye ‘de Yapılmış Çalışmalar.....	19
1.3.3.4. Tiyatro Ekonomisinde Tüketici Artığı ve Ödeme İsteği.....	20
2. BÖLÜM	21
TÜRKİYE’DE VE DÜNYADA TİYATRO.....	21
2.1. Dünyada Devlet Tiyatrosu Anlayışı.....	21
2.2. Türkiye ‘de Devlet Tiyatroları.....	22
2.2.1. Ankara’nın Tiyatro Yapısı.....	24

3. BÖLÜM	30
VERİ VE TANIMLAYICI İSTATİSTİKLER.....	30
3.1. Tanımlayıcı İstatistikler.....	31
3.1.1. Oyunlar Hakkında bilgiler.....	41
3.3.Regresyon Sonuçları.....	45
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	52
KAYNAKLAR.....	55
EK 1: ANKET FORMU.....	59
ÖZGEÇMİŞ.....	60

KISALTMALAR DİZİNİ

AST	: Ankara Sanat Tiyatrosu
DTGM	: Devlet Tiyatroları Genel Müdürlüğü
GATT	: Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması (General Agreement On Tariffs and Trade)
ITI	: Milletlerarası Tiyatro Enstitüsü
TAVAK	: Türkiye Avrupa Eğitim Ve Bilimsel Araştırmalar Vakfı
TRT	: Türkiye Radyo Televizyon Kurumu
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
UNESCO	: BM Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu
KHK	: Kanun Hükmünde Kararname
SPPA	: Pacific Sahne Sanatları Konservatuarında (Survey of Public Participation in the Arts)

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1.1	: Ankara İlinde 20017-2007 Yıllar Arası Salon Sayısı ve Koltuk Sayısı	27
Tablo 1.2.	: Ankara Devlet Tiyatrosu Müdürlüğü Sahneleri	28
Tablo 1.3.	: Ankara Devlet Tiyatrosu Sanatçısı ve DTGM İlişkin İstatistikler	29
Tablo 1.4.	: Ankara Devlet Tiyatroları 2016 – 2017 Sezonu Sahnelenen Oyunlar	30
Tablo 2.1.	: Kişisel Bilgiler	32
Tablo 2.2.	: Gelir ve Yaş Bilgileri.....	33
Tablo 2.3.	: Tiyatro İzleyicisinin faaliyetlere yeterliliği hakkındaki bilgisi	34
Tablo 2.4.	: Özel Tiyatroya Giden Seyircinin Tiyatroya Gitme Sıklığı.....	35
Tablo 2.5.	: Devlet Tiyatrosuna Giden Seyircinin Tiyatroya Gitme Sıklığı	36
Tablo 2.6.	: Günde Yaklaşık olarak Kaç saat TV İzliyorsunuz?	36
Tablo 2.7.	: Seyircinin Tiyatroya Gitmeme nedeni ve Hangi Ulaşım Aracı İle Geldiği ...	37
Tablo 2.8.	: Devlet Tiyatro Seyircisinin Geçen Sezon İzlediği Görsel Sanatların Dağılımı	38
Tablo 2.9.	: Özel Tiyatro Seyircisinin Geçen Sezon İzlediği Görsel Sanatların Dağılımı	38
Tablo 2.10.	: Bu Tiyatro Oyunu Hakkında Nasıl Bilgi Olunduğu ve Beğenilen Oyun İçin Verilebilecek En Yüksek Fiyat (TL)	40
Tablo 2.11.	: Tiyatro Haricinde Katılım Sağlanan Sanatsal Faaliyetler	41
Tablo 3.1.	: Regresyonda Kullanılan Değişkenler	43
Tablo 3.2.	: Bağımlı Değişken: Devlet Tiyatrosuna Katılma Sıklığı.....	51
Tablo 3.3.	: Bağımlı Değişken: Özel tiyatroya Katılma Sıklığı	53
Tablo 3.4.	: İstekliliğe Etki Eden Faktörler.....	55

EKLER DİZİNİ

EK 1 : Anket Çalışması.....	59
-----------------------------	----

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY SAYFASI.....	iii
BİLİMSEL ETİK BİLDİRİM SAYFASI.....	iv
ÖZET.....	v
ABSTRACT.....	vi
KISALTMALAR DİZİNİ.....	ix
TABLolar DİZİNİ.....	x
EKLER DİZİNİ	xi
GİRİŞ.....	1
1. BÖLÜM	2
TİYATRO EKONOMİSİ ÇALIŞMALARİ ve KÜLTÜREL EKONOMİ İÇİNDEKİ YERİ.....	2
1. 1. Kültür ve Sanata Devlet Desteğinin Ekonomik Gerekçeleri.....	2
1.2. Kültürel Ekonominin Gelişimi.....	6
1.3. Kültürel Ekonominin Alt Disiplini Olarak Tiyatro Ekonomisi.....	9
1.3.1 Tiyatronun Gösteri Sanatları içerisindeki Yeri.....	9
1.3.2. Tiyatro Ekonomisi Üzerine Yapılan Çalışmalar.....	10
1.3.3. Gösteri Sanatlarının Ekonomik Analizi.....	13
1.3.3.1. Gösteri Sanatlarına Olan Talep Tahminleri ve Tahmin Teknikleri.....	14
1.3.3.2. Maliyet Yapıları ve Etkinlik.....	17
1.3.3.3. Türkiye ‘de Yapılmış Çalışmalar.....	19
1.3.3.4. Tiyatro Ekonomisinde Tüketici Artığı ve Ödeme İsteğı.....	20
2. BÖLÜM	21
TÜRKİYE’DE VE DÜNYADA TİYATRO.....	21
2.1. Dünyada Devlet Tiyatrosu Anlayışı.....	21
2.2. Türkiye ‘de Devlet Tiyatroları.....	22
2.2.1. Ankara’nın Tiyatro Yapısı.....	24

3. BÖLÜM	30
VERİ VE TANIMLAYICI İSTATİSTİKLER.....	30
3.1. Tanımlayıcı İstatistikler.....	31
3.1.1. Oyunlar Hakkında bilgiler.....	41
3.3.Regresyon Sonuçları.....	45
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	52
KAYNAKLAR.....	55
EK 1: ANKET FORMU.....	59
ÖZGEÇMİŞ.....	60

GİRİŞ

Ankara ilindeki tiyatro izleyicisinin profilini belirlemeye yönelik olarak ve tiyatro talebini etkileyen faktörleri inceleme amacıyla bu çalışma yapılmıştır. Araştırma sonuçları bireylerin tiyatroya katılımı hakkında bize yol gösterecektir. Çalışma özel tiyatro ve devlet tiyatrolarında gerçekleştirilmiştir. Türkiye’de devletin bu malı tamamen piyasa ekonomisine bırakmaması kamu gelirleriyle finanse edilir bir boyutunda olmasından kaynaklı araştırılmaya değer bir konu oluşturmaktadır.

Özel sektör mark-up fiyatlandırmayla piyasa ürün sunması dolayısıyla devletin bu alanda karlı yaklaşımlarla piyasada bulunması kimi zaman regüle etme amacı taşımıştır, kimi zaman da teşvik ve önderlik amaçlı üretici olarak piyasaya girmektedir. Sanata olan talebi karşılama noktasında sanat ile hedef kitlenin buluşması elbette ki serbest piyasaya bırakılabilir. Fakat karlılık amacıyla serbest piyasa ekonomisinde devletin -özel sektör gibi verimli bir oluşum olup olmaması tartışıla dursun- ne denli karlı bir üretim yaptığı, kültürel alanda devletin piyasaya sunduğu bu kültürel malın etkinliğinin araştırılması bu alanda önemli olmaktadır.

Çalışmada Ankara’da ki tiyatroların yukarıda kısaca vurguladığımız amaçlar çerçevesince analizi yapılacaktır. Çalışmada kullanılan yöntemler, literatür taraması ve konu üzerinde yazılmış teorik analiz ve anket çalışması neticesinde yapılan sıralanmış logit regresyonuyla analizdir. Kuramsal ve derinlemesine analiz yapılarak, bu konular ekseninde çalışılmış tezler, makaleler ve yazılmış kitaplar incelenmiştir. Bu amaç temelinde hazırlanan ve uygulanan anket aracılığıyla elde edilen veriler analiz edilerek yorumlanmıştır.

1. BÖLÜM

TİYATRO EKONOMİSİ ÇALIŞMALARI ve KÜLTÜREL EKONOMİ İÇİNDEKİ YERİ

1. 1. Kültür ve Sanata Devlet Desteğinin Ekonomik Gerekçeleri

Kültür, toplumun geçmişten beri değişerek devam eden kimliğini ortaya koyan, birlik ve beraberlik duygusuyla, toplum düzenini sağlayan değerlerin bütünüdür. Bu değerler bütünü diğer kuşaklara aktarımı ile süregelen yaşayan ve değişen bir olgudur. Kültür ve sanat eserleri arasındaki bağlantı ayrılmaz bir bütün oluşturmaktadır ki bu iki kavram genellikle yan yana kullanılmaktadır. Kültür aktarım aracı olarak sanat eserleri oluşturulmasıyla nesiller arası varlığını korur. Sanat bulunduğu ortamdan etkilenen ve şekillenen olduğu çevreden soyutlanamayan bir değişim içindedir. Sanat eserinin bulunduğu döneme ait kültürel izler taşıması kültürün somut gösterimidir. Kültür ve sanat ilişkisinde bu şekilde ortaya çıkmaktadır. Kültürel ürünlerin, hem kalkınma için bir araç, hem de ekonomik ilerlemeyi teşvik etme ve sürdürmenin bir aracı olarak önemli bir yeri vardır. Kültürün insanların davranışlarını, ekonomik gelişim sürecine katkılarını, sosyal gelişimlerini ve refahlarını etkilediği kabul edilmektedir. Kültürel ürünlerin, ülkelerin ekonomik kalkınması üzerindeki potansiyel etkileri şöyledir (UNESCO, 1995);

- Toplumlar kültürel varlıklarını kültürel endüstriler yoluyla sosyal ve kültürel alanda canlandırarak sürdürülebilir yerel kalkınmayı destekleyebilir,

- Kültür, kadın ve gençlere toplumsal cinsiyet eşitliğine, bireylerin özgüvenine ve sosyal farkındalığa katkıda bulunarak üretken etkinliklere katılma fırsatları sunar. Kültürel politikalar, geleneksel uygulamaların korunmasına yardımcı olabilir ve kadınlar ya da sosyal olarak dezavantajlı grupların gereksinimlerinin karşılanmasına yardımcı olabilir (UNESCO, 1995).

Kültür ve sanat ürünleri pozitif dışsallıklar yaymaktadır. Dışsallıklar piyasa mekanizmasının fiyatlandıramadığı, kaynak tahsisinde etkinsizliğe neden olan piyasa başarısızlıklarıdır. Sanatsal faaliyetlerin üretimi, piyasa mekanizmasına yansıtılmayan toplumsal yarar sağlamaktadır. Sanat, genel olarak pozitif dışsallıkların bir kaynağı olarak görülmektedir. Bu yararlar ise şöyle sıralanabilir (Barone'den Akataran, Özpınar 2019:81-82);

1. Ulusal kimlik ve diğer ülkeler içerisinde prestijli konum: Ülkelerin sanat ve kültür alanında gelişmesi, sanatsal faaliyetlere katılmayan diğer ülkeler açısından ulusal bir gurur ve saygınlık kaynağı oluşturur.

2. Yerel Ekonomik Kazançlar: Sanatın; işletmeleri, tüketicileri ve turistleri cezbeden bir tanıtım sağlayarak “insanları bir araya getirme” (people magnets) rolü vardır. Sanatsal faaliyetler içerisinde çalışanlarının ve izleyicilerin harcamalarının yanı sıra, yerel işletmeler üzerindeki doğrudan ve çarpan etkileri yoluyla topluma fayda sağlarlar. Ekonomik bir girişim olarak ekolojik ve çevrecilerdir. Fiziksel kaynaklara dayanmazlar (Cwi, 1980: 41).

3. Gelecek Nesilleri Düşünme: Gelecek nesiller, sanatın bugünkü desteklerine ilişkin taleplerini dile getiremezler. Baumol & Bowen (1966, s.385) bu dışsal etkiye sanata kamu desteği için “mükemmel bir örnek” olarak atıfta bulunmaktadır (Fullerton, 1991: 74).

4. Sosyal Fikirleri Geliştirme ve Demokrasiyi Güçlendirme: Sanat ve kültüre destek, aynı zamanda sosyal sermayeyi teşvik etme biçimi olarak demokratik bir topluma ulaşılmasına da hizmet eder. Basitçe ifade etmek gerekirse, sosyal sermaye, insanlar arasında bağı güçlendirir ve normlarını geliştirir. Sosyal sermaye, sosyal gruplar arasında ortak normlara yol açarak, birlikte hareket etme ve yüksek düzeyde sivil katılımı da harekete geçirir (Harsell, 2013: 79).

5. Sanatsal Yenilik: Sanata ve kültüre devlet desteği, sanatsal yeniliklerin ortaya çıkmasına zemin hazırlayarak ekonomik ve sosyal kalkınma sürecini hızlandırabilir.

Analog üretim sistemleriyle (filmler, TV, fotoğrafçılık ve baskı) daha önce ayrı olan kültürel endüstrileri artık birçok durumda dijital formatta birleştiği söylenebilir. Dijital teknoloji, kültürel yapımların üretim ve yayılma şeklini büyük ölçüde değiştirmiştir. Küreselleşme, mal ve hizmet akışlarının uluslararası aşmasına ve aynı zamanda küresel fikir alışverişi, insan ve sermaye alışverişine yol açmıştır. Çok kültürlülük ve kültürlerarası yeni ürünler, yeni uygulamalar ve çoklu kimlikler yaratmaktadır. Dijital öncesi çağla karşılaştırıldığında, yeni teknolojiler sunulan eserlerin hızlı bir şekilde tüketilmesini sağlamıştır. Bu dönüşüm, dijital olarak yeniden üretilebilen ve potansiyel olarak ticari olarak ticareti yapılabilecek kültürel faaliyetler ile ticari olarak ticareti zor olan kültürel faaliyetler arasındaki ekonomik güç dengesinde bir kaymaya neden olmuştur (Barrowclough ve Kozul-Wright, 2006). Bu gelişmiş ülkelerdeki kültürel sektör (en azından istihdam

açısından) bir dizi eski yerleşik sanayiden (örneğin otomobil üretimi) daha ekonomiktir ve ulusal ihracat kazancına önemli ölçüde katkıda bulunmaktadır. Kültür sektörünün gelişmekte olan dünyadaki ekonomik etkisi şu anda istihdam açısından daha az belirgin olsa da ihracat kazançları önemli olabilir. Buna göre, kültürün ekonomik gelişimdeki rolü yeniden ele alınmakta ve gelişmekte olan dünyadaki büyüme üzerinde potansiyel olarak olumlu bir etki olarak önerilmektedir (Barrowclough ve Kozul-Wright, 2006). Kültürel sektördeki bu ilerleme devletin bu alanı desteklemesi gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır. Hem ekonomik gelişmeyi hem de beşeri sermaye yönüyle ele aldığımızda kültürel ürünlerin desteklenmesi bu alanda ortaya atılabilecek sanata dair yeni bakış açıları ülkenin gelişmesine önemli katkıda bulunacaktır.

Sanat eserleri, iktisadi açıdan erdemli (merit) mallar olarak kabul edilir ve sosyal sermayeyi oluşturan önemli mallardan olan erdemli malların talebi olmasa bile, üretimi tüketimi özendirilmelidir. Talebi olmayan mal, özel sektör tarafından üretilmemektedir. Özel sektör, teşvik/destek verilmediği sürece kendiliğinden bu tür malları üretmeyecektir. Dolayısıyla bu mallar ya devlet desteği ile üretilecek ve tüketimi de özendirilecektir ya da devlet bizzat kendisi bu tür malları üretecektir (Akdede, 2014: 58-59).

Erdemli mal kavramı ilk kez Richard Musgrave tarafından tanımlanan, toplumun sağlığı ve refahı açısından gerekli olduğu hâlde yeterli bilgi, eğitim veya gelir düzeyi olmadığı için talebin yetersiz kaldığı mal veya hizmettir. Cwi (1980), ise erdemli malları, “var olması gerektiğine inanılan ve tüketim ve tahsislerinin piyasaya bırakılamayacak kadar önemli olduğu düşünülen mallar” olarak tanımlamıştır. Netzer’e göre sanat, piyasanın yeterli arzı sağlayamaması veya insanların bu ürünlere ulaşımında gelir engellerine sahip olmasından dolayı kamu desteğiyle üretiminin ve tüketiminin teşvik edilmesi gereken merit mallar olarak kabul edilirler (Netzer, 1978: 16).

Kültürün sosyal değeri, “seçenek değeri” ve “nesiller arası değer” yoluyla da kendini göstermektedir Tiyatroya gitmemiş biri için veya hiç operaya katılmamış bireyin istediği takdirde gidebilme imkânının olmasına varoluş değeri denilebilir. Bununla birlikte, eğer insanlar bazı kültürel ürünlerden haberdar değillerse, bir varlık değeri ifade edemezler. Bu nedenle merit mallar argümanı, devletin bu mallara bir değer vermek ve kültürel eğitim sağlamak için devreye girmesi gerektiğini savunmaktadır (Ploeg’dan aktaran, Özpınar 2019:80).

Netzer, “potansiyel tüketiciler hakkında bilgi eksikliği” olduğunu öne sürmektedir. Netzer’e göre sanatta bir tür piyasa başarısızlığı vardır. Bireyin herhangi bir sanatsal faaliyete katılmada istek duymaları için katılacağı sanatsal faaliyetle ilgili bilgi sahibi olması gerekmektedir. Dolayısıyla hiç bilgi sahibi olmayan kişi bu faaliyet için para ödemeye istekli olmayacaktır. Ayrıca, bilgi eksikliğini giderebilmek adına sanatsal faaliyet sunanlar reklam harcamalarında bulunması gerekmektedir. Bilgi eksikliğinin üstesinden gelmenin tek yolu, daha fazla sanatın sübvansede edilmesi olabilir, böylece tüketiciler sanatı deneyimleyebilirler (Netzer’den aktaran Cwi: 1980: 54).

Sanat, dışsallıklara sebebiyet vermesi nedeniyle hem kamusal hem özel karaktere sahip karma bir mal olarak kabul edilmektedir. Sosyal sermayeyi oluşturması ve merit mal olma özelliğiyle özel sektörün yetersiz olduğu alanda devlet destek ve teşviklerle bu mallara olan talep eksikliğini piyasadan gidererek özel sektörün üretimine destek olmalıdır. Pozitif dışsallık yayan sanatsal faaliyetler toplumsal faydayı arttıracaktır. Baumol & Bowen (1966: 381), sanatı eğitime benzetmişlerdir. Bir anlamda, eğitim özel bir maldır. “Bireysel alıcıya satılabilir, çünkü kendisine özel faydalar sağlar.” Ancak, “eğitim aynı zamanda bir kamu hizmetidir, çünkü toplumu bir bütün olarak zenginleştirir – yalnızca bireyin verimliliğini artırmakla kalmaz, aynı zamanda toplumdaki herkes için yaşamı daha iyileştirir” (Cwi, 1980: 41).

1.2. Kültürel Ekonominin Gelişimi

Kültürel ekonomi; ekonomik analizin tüm entelektüel yaratıcı faaliyetlerine, gösteri sanatlarına ve kültür endüstrisine uygulanmasıdır (*Journal of Cultural Economics*). Kültür endüstrisi uluslararası piyasalarda yayılma hızı en yüksek olan sektör olarak nitelendirilmektedir (Özdemir, 2009: 77). Sektörün inceleme konusunu ise kültürel ekonomi oluşturmaktadır. Girdisi yaratıcılık ve kültürel faaliyetler olan çıktısını eserler oluşturan bu endüstri içerisinde üreticiler, tüketiciler ve idarecilerin endüstri içerisindeki faaliyetleri inceleme konusunu oluşturmaktadır. Kültürel ekonominin çıkış noktası yaratıcılık kavramıyla ilişkilidir.

UNESCO ile GATT'ın bu alanda yaptığı tanımlamaya göre, kültür endüstrisi mülkiyet haklarıyla korunan ve kültürel ürünlerin yaratılmasını, üretilmesini ve dağıtılmasını ekonomik bir faaliyet olarak benimsemiş endüstrinin adıdır. Kültürün endüstri kavramıyla birlikte kullanılmasına karşı çıkanların aksine, kültürün ekonomik bir faaliyet alanı olarak görülmesi onun değerini düşürmemekte tam tersine kültür ürünlerinin ekonomik değeri insanlar arası iletişimi ve etkileşimi arttırmaya yönelik olarak yeni alanlar oluşturmaktadır. Kültürün öz değerlerini ve yerli kazanımlarını dünyaya açılmasını sağlamaktadır.

Türkiye'de kültür sektörüne ilişkin çalışmalar yenidir ve bu konuya ilişkin istatistikler yetersiz kalmaktadır. Oysa Avrupa Birliği'nin birçok ülkesinde, bu alanda ki faaliyetler ölçmektedirler. Küresel ekonomide insan sermayesine dayalı kültür sektörleri, katma değeri yüksek ve uluslararası piyasalarda rekabet gücü yüksek alanları oluşturmaktadır. Dolayısıyla bu alanda yapılan çalışmalar önemli hale gelmektedir.

Kültürün ekonomi araçlarıyla incelenmesi 1977 yılında yayın hayatına başlayan *Journal of Cultural Economics* adlı derginin bu alanda detaylı araştırma konuları oluşturulmasıyla başlamıştır. Derginin yapmış olduğu çalışmalar neticesinde kültürel ekonomi iktisat araçlarıyla incelenmeye başlamıştır. Ayrıca yayın hayatını sürdürmeye devam eden bu dergi kültürel ekonominin teorik gelişimini, ekonomik analiz ve ekonometrik uygulamalar ve kültür politikasının ekonomik yönlerini de incelemektedir. Derginin tüm yaratıcı sanatlar ve sahne sanatlarına, kültürel miras çalışmalarına ekonomik analiz uygulanmaktadır. Kültür sektörünün ekonomik organizasyonunu ve üreticilerin, tüketicilerin ve kültür sektöründeki hükümetlerin davranışlarını araştırır.

Kültür ekonomisinin ekonominin alt disiplini olarak kabul tarihi 1966 yılında Baumol ve Bowen tarafından yazılan “*Performing Arts: the Economic Dilemma*” (1966) Gösteri Sanatları Ekonomik Çıkmazı adlı kitabı kültür ekonomisinin bir disiplin olarak kabulünün başlangıcı sayılmıştır (Frey,2003). William J. Baumol ve William G. Bowen tarafından kaleme alınan bu çalışma sanat faaliyetleri verisini, katılım istatistikleri, seyirci sayıları, bilet fiyatları gibi birçok veri setini analize tabi tutmuş ve sonuç olarak da birçok politika önerisine yer vermiştir. İncelemiş olduğu veri setlerinden yola çıkarak, maliyet hastalığı argümanı ile devletin sanatı finansal olarak desteklemesi gerektiği tezini ortaya atmıştır. Maliyet hastalığı tezi, kültürel ekonomi alanının da doğmasına neden olmuştur.

Maliyet hastalığı, emek-yoğun gösteri sanatları sektörü ile sermaye-yoğun üretim alanında olup, teknolojik gelişmelerle üretim yapan sektördeki yapısal farklılıklardır. Gösteri sanatlarında çalışanların ücret artışları neo-klasik ücret modelinin aksine bir işleyiş göstermektedir. Sermayenin yoğun şekilde kullanıldığı sektörlerde teknoloji-kaynaklı verimlilik artışları gözlemlenmekte ve bu teknoloji kaynaklı verimlilik artışları beraberinde ücret artışlarını da getirmektedir. Sanat üretimi için gerekli donanım ve sanatı sahneleme maliyetleri artarken verimliliği artan sektördeki ücret artışı verimliliği sabit olan sanat sektörüne yansımazsa sanatçı sanat icra faaliyetinin yerine getirmekten kaçınır ve sanatsal faaliyetlerin yok olması durumunu önlemek için devletin bu alanları desteklemesinin önemi vurgulanır.

Verimliliğin yüksek olduğu sektörlerde verimlilik artışından dolayı ücret artışı kaçınılmazken, verimliliği diğer sektöre göre nispeten düşük olan sektörde ücret artışı yaşanması durumu “maliyet hastalığı” kavramını ortaya çıkartır. Ücretlendirme politikasını verimliliğe göre yapılması halinde yaklaşık yüz yıl öncesinde verilen ücret düzeyinde kalması mümkün değildir. Maliyetleri arttıran bu durum sanat sektöründe ve diğer sektörlerde görmemiz mümkündür. İşgücü piyasasında neo klasik söylemlerin aksine iş gücü arz ve talebinin kesiştiği noktada oluşmayan ücret düzeyi neo klasik ücret modeli ile uyuşmamaktadır. Neo klasik ücret modeli tam rekabet piyasasının geçerli olduğu varsayımıyla hareket eder. Reel ücreti emek arz ve emek talebinin kesiştiği noktada belirleneceğini, başka bir deyişle o emek talebi bu faktörün marjinal getirisinin marjinal maliyetine eşit olduğu noktada belirlenecektir. Bu durumda sanatsal faaliyetlerin tamamen serbest piyasa ekonomisine bırakılması durumunda sanatsal faaliyetler durma hatta yok olma ile karşı karşıya kalacaktır. Dolayısıyla sanatların yok olmaması için devlet desteğine ihtiyaç vardır.

Maliyet hastalığı tezine ilişkin aykırı görüşler de bulunmaktadır. Örneğin Cowen (1996)'a göre yaratıcı emek, yenilikler yoluyla maliyet hastalığının üstesinden gelebilir. Daha temel olarak performans sanatçıları gerekli olan verimlilik artışının en yüksek kaynağını sağlayabilirler. Tüm verimlilik artışları, yaratıcı emeğin miktarına dayandığı için, ekonomideki tüm sektörler benzer bir verimlilik sorunu ile karşılaşır. Sanatın bu konuda özel güçlüklerle sahip olacağını beklememek gerekir. Nüfusun küçük bir kısmının sahne sanatları performanslarına katılım sağlamaktadır. Katılımdaki önemli belirleyiciler gösterime giriş fiyatı, eğitim ve zevklerdir.

1.3. Kültürel Ekonominin Alt Disiplini Olarak Tiyatro Ekonomisi

1.3.1 Tiyatronun Gösteri Sanatları içerisindeki Yeri

Toplumların sanat üretim faaliyetine göz atacak olursak bizi ilk karşılayacak olan hiç şüphesiz tiyatro olur. Geçmiş insanlık tarihinin başlangıç dönemine kadar uzanan tiyatro toplumsal olayların işlenmesi, siyasi mecliste konuşmacıların söyleminin değerlendirilmesine kadar birçok toplumsal meseleler ele alınmıştır. Seyircinin bulunduğu mekânda, bu performans sanatının sergilenmesi, topluma ulaşması, diğer sanat dallarından daha farklı bir şekilde çözümlenmektedir.

Bir tiyatro eseri seyircinin doğrudan gözü önünde canlandırıldığı için, kalabalık bir seyirci topluluğuna eşit olanaklarda ulaşmalıdır, bunu sağlamak için de yüz yıllardır çeşitli tiyatro yapıları geliştirilmiştir. Günümüzde bu tarihi yapılardan bazıları varlığını korumaktadır. Tiyatral gösterimin daha fazla kitleye ulaşması çok seyircili yapıların oluşmasını gerekli kılmaktadır. Bu gereklilik devletlerin sanata verdiği önemin bir göstergesi olarak da kabul edilebilir. Diğer birçok faktörün yanı sıra diğer ülkelerle karşılaştırma açısından ve kolay ölçülebilir olması bakımından önemli bir göstergedir. Tiyatro salonu sayısı ve koltuk sayısı daha fazla kişiye bir gösterimin ulaşması demektir ki buda kişi başına düşen gösterim maliyetini azaltmaktadır.

Son yıllarda kültürel hizmetlerin ekonomik performansı ilginç bir ekonomik konu haline gelmiştir. Bunun nedeni, kültürel kurumların bir yandan kamu finansmanına yüksek oranda bağımlı olmasının bir yandan da kamu bütçelerine olan maliyet baskısının artmasıdır. Verimli ve maliyet düşürücü bir kaynak tahsisi sağlamak için kamu bütçelerinin dağıtımına karar veren kamu makamlarının güvenilir performans göstergelerine ihtiyacı vardır. Özel sektörün ise tüketiciye sunmuş olduğu hizmetten kar beklentisi kimi zaman sanatsal gayeden uzaklaştırıp çokça tercih edilebilecek gösterileri sahneleyerek karlılığı arttırmayı amaçlar hale gelmiştir. Karlı gösterimler elbette ki kamu sektörü açısından da istenilen durumdur. Kamu alanında sanatsal faaliyetler erdemli mal kategorisinde olduğu içindir ki karlı olmaktan çok desteklenen boyutlarda olmuştur.

1.3.2. Tiyatro Ekonomisi Üzerine Yapılan Çalışmalar

Borgonovi 2002 yılında yapmış olduğu “Halkın Sanata Katılımı Anketi, (2002)” çalışmasında halkın sanat etkinliklerine (tiyatro, klasik müzik, opera, bale ve dans) olan katılımını hangi faktörlerin etkilediğini incelemiştir. Bilet fiyatlarının mı yoksa topluma verilen sanat eğitimin mi talebi belirleyen en önemli faktör olduğunu belirlemeye çalışmıştır. Coğrafi uzaklığın ya da bilet fiyatlarının sanatsal faaliyete katılımı ile ilişki olmadığını ancak eğitimin bu konuda önemli bir etkisinin olduğunu ampirik çalışmalarla ortaya koymuştur. Böylece politika yapıcılarının bilet fiyatlarını düşürmesinin ya da sahne sanatlarına erişimi kolaylaştırmak adına daha fazla gösteri salonları arttırmasının sanat etkinliğine devamlılığına etkisinin az olduğunu, bununla birlikte sanat eğitiminin katılımı belirleyen en önemli faktör olduğunu dolayısıyla politik karar vericilerin sanat eğitimini arttırıcı politikalar geliştirmesi gerektiğini önermiştir. Borgonovi (2004) sanat dallarının birbirinin ikamesi değil tamamlayıcısı olduğu sonucuna ulaşmıştır. Aynı zamanda yapmış olduğu çalışmada, sanat eğitiminin geliri yüksek bireylerin daha fazla faydalandıklarının, zenginlerin daha kaliteli sanattan faydalandıkları belirtilmektedir (Borgonovi, 2004). Toplumun sanata katılımında bireylerin oturdukları semtin sanata katılımına etkisinin az olduğunu, fiyatların azaltılmasının gösterime katılımları arttırmayacağını, sanata katılımın arttırılması için politika yapıcıların sanat eğitime öncelik vermesi gerektiğinin sonucuna ulaşmıştır.

Bazı araştırmalar yalnızca anket verileri veya tiyatro yazarlarına ilişkin bireysel verileri kullanmıştır. Baumol ve Bowen'in (1966) çalışması sadece tanımlayıcı analizlerden üretilirken, Globerman ve Book (1977) birçok kültürel etkinlik için Engel eğrilerini tahmininde bulunmuştur. Morrison ve West (1986) tiyatro talebi için yaklaşık 0,75 civarında gelir esnekliği bulmuşlardır.

Corning ve Levy (2002) Güney Kaliforniya'daki her üç mekân da Pacific Sahne Sanatları Konservatuarında (*Survey of Public Participation in the Arts, SPPA*) tiyatro şirketinin uyguladığı tiyatro performanslarının talebini incelemiştir. Zevk ve tercihleri farklı üç ayrı bölgede yapılan performansları seçerken, her oyunun kişilerin zevkine uyacak şekilde uyarlamıştır. Sekiz yıllık bir süre için gişe makbuzu kullanarak, üç mekânda ve mevsimsellikte talebin heterojenliğini kontrol eden performans seviyesindeki talebi tahminde bulunulmuştur. SPPA performansına ilişkin izleyici kitlesi en az dört gruba ayrılmıştır: bir alt bölüm (şu anki gösterinin bir parçası olan) bir senaryo satın alan kişiler,

bir gişeye tek bir bilet alan kullanıcılar, ücretsiz bir bilet alan kullanıcılar (ücretsiz girişler) eleştirmenlere ve sanatçıların arkadaşları ve indirimli bilet alan öğrenciler (öğrenciler, yaşlılar, vb.) çalışmada sadece tam fiyatlı tek bilet talebi dikkate alınarak oluşturulmuştur. SPPA'nın performans tercihlerinin hizmet ettikleri pazarların zevkleriyle uyuşup uyuşmadığını ve mekânlarda talebin fiyat ve gelir esnekliğinde farklılık olup olmadığını incelemişlerdir. Gösteriler üzerine çıkan yerel yayın organların eleştirilerinin gösterime katılıma etkileri inceleme konusuna da değinilmiştir.

Last ve Wetzel (2010) Alman kamu tiyatrolarının 1991/1992 – 2005/2006 sezonları için etkinliğini analiz etmişlerdir. Kültürel kurumların, kamu finansmanına yüksek oranda bağımlı olması, kamu bütçelerine olan maliyet baskısını arttırmaktadır. Maliyet azaltıcı davranış varsayımının bu sektörde güvenilir olup olmadığını test edilmiştir. Verimli ve maliyet düşürücü bir kaynak tahsisi için kamu bütçelerinin dağıtımına karar veren kamu makamlarının güvenilir performans göstergelerine ihtiyacı karşılamak adına yapılan bu çalışmada sonuç olarak, Alman kamu tiyatroları için bir maliyet fonksiyonu yaklaşımına dayanan bir verimlilik analizi uygun görünmemiştir yani Alman kamu tiyatroları verimli işletmeler olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Dahası, tiyatro salonlarının farklı bölgelerde yer alması çalışmanın test edilmesi açısından verimlilik tahminlerinde önemli bir farklılığa neden olmuştur. Last ve Wetzel(2010) elde ettiği sonuçlar neticesinde Alman kamu tiyatrosunda kaynakların etkin ve verimli kullanılmadığının ve istihdamında hala gelişme için alan olduğunun sonucuna ulaşmışlardır.

Throsby (1990), niteliksel değişkenlerin tiyatro talebini nasıl etkilediğini incelerken talep tahminlerinde fayda fonksiyonlarını kullanmıştır. Bu kriterlerin bazılarını Lévy-Garboua ve Montmarquette (1996), geliştirdikleri tüketerek öğrenme modeliyle ilişkilendirerek sanatsal faaliyetlere katılım ile sanat hakkında daha çok bilgi edinileceği ve bilgi edinildikçe daha çok haz alınıp daha çok katılım olacağını vurgulamışlardır.

Urrutiaguer (2002), Fransız devlet tiyatrolarına olan talebi araştırmıştır. Yatay kesit (cross-section) regresyon analizinde, talebi açıklayıcı faktör olarak fiyat ve koltuk sayısının etkisi gibi hacimsel değişkenlerin yanı sıra, oyun yönetmeni ve yöneticilerin etkisi, eleştiri yazılarının etkisi, kamu otoriteleri tarafından yapılan yardım miktarının repertuar sayısı üzerindeki etkisi gibi faktörler de yer almıştır. Tiyatro eleştirmenlerinin oyunlar hakkında yaptıkları olumsuz yorumların tiyatro katılımını negatif yönde etkilediğini tespit etmiştir. İzleyiciler doğal olarak bir oyun hakkında yapılan olumsuz yorumlardan sonra söz konusu

oyuna gitmekten vazgeçmektedirler. Tiyatronun belli bir zamana kadar elde ettiği sanatsal tanınmışlık, talebi etkileyen en önemli faktör olarak bulunmuştur.

Moore (1966 ve 1968) gösteri sanatlarının fiyat ve esnekliklerini hesaplamak için birçok çalışmalar yapılmıştır. Yapmış olduğu çalışmalarında 6 farklı ekonometrik yöntem kullanarak çeşitli esneklikler hesaplamıştır. 1966 yılında, 1928–1963 yılları arasında New York Broadway tiyatrolarında, yayınlanan çeşitli veri kaynaklarını kullanarak bir zaman serisi analizi yapmıştır. Broadway tiyatrosundaki talebin fiyat esneklikleri negatif, gelir esneklikleri ise pozitif ve birden küçük çıkmıştır.

Blanco, Álvarez ve Wisniewska (2019), 2000–2012 yılları arasında Varşova’da bulunan belediye tiyatrolarında kamu hibelerinin tiyatrolar üzerine ne kadar verimli olduğu üzerine çalışma yapmışlardır. 19 belediye tiyatrosu için teknik verimlilik endekslerini hesaplanmış ve kamu hibelerinin etkisine özel önem vererek, etkinliklerinin bazı belirleyicilerini incelenmiştir. Yapılan çalışma neticesinde belediye tiyatrolarındaki gösterimler için maliyetleri %7 azaltılarak aynı verimin elde edilebileceği sonucuna ulaşılmıştır. Aynı zamanda, kamu hibelerinin varlığı verimliliği arttırdığı dolayısıyla inovasyonu ve çeşitliliği arttırmaya katkı sağladığı kanıtlanmıştır. Ayrıca, diğer araştırmalarda da vurgulandığı gibi, maliyet hastalıklarının varlığını ve kamu sübvansiyonlarının sahne sanatlarında verimlilik ve kalite üzerindeki olumlu etkisinin olduğunu yapılan bu çalışmada ulaşılmıştır.

Willis, Snowball ve Wymer 2012 yılında yapmış oldukları çalışmada tiyatro izleyicisinin gösterime katılmak için katlanmış oldukları seyahat maliyetini, sosyo ekonomik durumunu ve tüketici rantının araştırılmasını yapmışlardır. 29 tiyatro prodüksiyonu için rezervasyon verileri kullanılmıştır ve tiyatro izleyicilerinin posta numaraları kullanarak katılımın nereden sağlandığına erişilmiştir. Tüketici rantının bilet satışlarındaki tiyatroya verilen yıllık devlet sübvansiyonunu aşp aşmadığını değerlendirilmiştir.

Zieba (2009), Alman kamu tiyatrosuna katılan seyircilerin, boş zamanın tiyatroya katılım üzerindeki etkilerini incelenmiştir. Talebin fiyat ve gelir esnekliği tahminlerini, 40 yıl boyunca (1965–2004) 178 tiyatroya yayılmış büyük ve güvenilir bir veri seti kullanarak çalışmasını yapmıştır. Sahne sanatları katılım için bireylerin hem tiyatro biletinin gelir esnekliğinin hem de boş zamanın gerekli olduğu zaman yoğun bir etkinlik olduğu

belirtilmekte ve bu nedenle, 'tam gelirli' (harcanabilir gelire eklenen boş zaman geliri) ve boş zamanın tiyatroya katılım üzerindeki etkileri detaylı inceleme konusunu oluşturmuştur. Bulgular, sahne sanatlarına olan talebin fiyat esnekliğinin, esnek olmadığını ortaya koymuştur. Gelir esnekliği ise, olumlu, anlamlı ve yaklaşık bir eşittir. Sahne sanatlarının lüks bir mal olduğunu belirten Zieba (2009), pozitif tam gelir etkisi, serbest zamanın negatif fiyatla telafi edilmekte olup, serbest zamanın sahne sanatları için bir tamamlayıcı olduğunun sonucuna varmıştır.

LévyGarboua ve Montmarquette (1996) *tüketerek öğrenme* modelini kullanarak, tiyatro talebi modelini geliştirmişlerdir. Bireysel verilerden tiyatroya olan talebinin en kapsamlı ekonometrik çalışmalardandır.

1.3.3. Gösteri Sanatlarının Ekonomik Analizi

Kültür ekonomisine dair ölçümler yapabilmek ülkeler ya da bölgelerin mevcut durumlarını belirleyebilmek ve karşılaştırmalı analizler yapabilmek politika oluşturmak açısından önemlidir. Ancak, bazı temel unsurların kültür ekonomisinin ölçümlenebilmesi için gerekliliğine dikkat çekilmesi önem arz etmektedir. UNESCO 2009 da yapmış olduğu çalışmasında bu konuda bazı öneriler getirmiştir. Bunlardan birincisi, kültür ekonomisinin genişliğinin, derinliğinin belirlenmesi için doğru tanımlamalar yapılması gerekmektedir. İkinci olarak uluslararası alanda karşılaştırma yapılabilecek değerler sistemine uygun esnek bir tanımlama yapılmalı, bu tanımlamanın, bölgesel, ulusal ve uluslararası karşılaştırmalarda kullanılabilir şekilde esnek bir yapıya sahip olması gerekmektedir. Üçüncü olarak ise ortak bir ölçüm sisteminin (yani, ülkeler arası karşılaştırmalarda ortak bir değerlendirme sisteminin) oluşturulması gerekmektedir (UNESCO, 2009). Tüm bunların uluslararası düzeyde uygulanması halinde ülkelerarası karşılaştırma yapılabilir ve ne tür politikalara başvurulması gerektiği yönünde sağlam adımlar atılacaktır.

Gösteri sanatlarının üretimi, dağıtılması ve oluşum nedeni dolayısıyla üç gruba ayrılmıştır. Bunlar yüksek, popüler ve halk sanatlarıdır. Gösteri sanatları, daha iyi açıklanabilmesi için bu şekilde bir ayrım tabii tutulmasının farklı özellikler arz etmesinden kaynaklanmaktadır. Çalışmamızın da ana konusunu oluşturan gösteri sanatlarından tiyatro, müzikal, opera ve dans sanatlarını içine almaktadır. Yüksek sanatlar, bale ve senfoni müzik gibi geleneksel sanat formlarıdır. Popüler sanatlar, rock'n roll müzik veya kitle izleyiciye

sahip olan müzikal tiyatrolardır. Halk sanatları ise muhtelif etnik toplulukların kültürlerinden esinlenen ve milletlere özgü sanatlardır. Birçok halk sanatları gösterileri bugün amatör sanatçılar tarafından ve gönüllü olarak yapılmaktadır (McCarthy, Brooks vd,2001).

1.3.3.1. Gösteri Sanatlarına Olan Talep Tahminleri ve Tahmin Teknikleri

Bireylerin sanatsal faaliyetlere katılımında bulunması için gerekli parametrenin ne olduğu araştırmacılar açısından çalışma konusu olmuştur. Sanatsal faaliyete katılım için vazgeçilen alternatif aktiviteden, bilet fiyatlarının gelir esnekliğine, kadar birçok etken katılımı etkilemektedir. Ancak bu etkilerin boyutları ne derecedir ve sanata katılımı artırma konusunda politika yapıcıların ellerinde ne kadar güvenilir kaynak vardır işte burada yapılan araştırmalar bu sorulara yanıt aramaktadır.

İtalya’da yapılmış bir çalışmada tiyatro klasik müzik ve diğer gösteri sanatlarına olan talebin sanat eğitimi fiyat, sosyal ve ekonomik değişkenlerin hangisinin ne dereceye kadar etkilediği araştırılmıştır (Borgonovi, 2004). Borgonovi bu çalışması için Halkın Sanata Katılım Anketini kullanmıştır (Survey of Public Participation in the Arts, 2002 SPPA). Borgonovi’ nin bu çalışmasından esinlenerek Akdede(2011) İzmir devlet Tiyatrosunda benzer bir anket çalışması uygulanmış halkın sanata katılımını etkileyen faktörleri incelenmiştir (Akdede S.H., 2011). Acar (2007) ise Van Devlet Tiyatrolarında benzer bir çalışma yapmıştır. Türkiye de bu alanda yapılmış çalışmalar devlet tiyatrolarına uygulanmış olup bu çalışmada ise hem devlet tiyatroları hem de özel tiyatrolara katılımı belirleyen faktörlerin incelenmesi açısından anket çalışması yapılmıştır.

Borgonovi (2004)’nin yapmış olduğu çalışmada tiyatroya katılım oranı ve sıklık derecesi incelenmiştir. Katılım oranı ve katılım sıklığı birbirinden farklı kavramlar olup *katılım oranı*; geçen sezon tiyatrodaki kaç adet tiyatro izlediği katılım sıklığı; belli bir zamanda ne kadar oyun izlediğidir. Borgonovi (2004)’nin çalışmasının amacı görsel sanatlara katılımın artırılmasında fiyat düşülmenin mi yoksa halka sanat eğitiminin vermenin mi daha etkin olacağını test etmiştir. Talebi belirleyen en önemli faktörün sanatsal eğitimin ya da sanatsal bilginin etkili olduğunu bulmuştur. Görsel sanatlar birbirini tamamlayıcı sanatlardır dolayısıyla bir sanata katılım diğer sanatlara olan farkındalığı arttırmakta katılım diğer sanat dallarında da olmaktadır. Borgonovi (2004)’nin çalışmasının sonucu olarak sanatsal eğitimin nüfus içinde paralel bir şekilde dağılmadığı geliri yüksek bireylerin daha

kaliteli sanatta eriştikleri sonucuna ulaşmıştır. Fiyatların ve seyircilerin yaşadıkları semtlerin talep üzerinde etkisi olmadığını gözlenmemiştir.

Corning ve Levy (2002) farklı pazar koşullarına sahip üç farklı yerleşim yerinde bir üniversite tiyatrosunda her bir temsil bazında analiz etmiştir. Sahneye konan oyunların farklı zevk ve tercihlere hitap ettiği bölgede, bölge gazetelerinde çıkan eleştiri yazılarının talebi nasıl etkilediği ve seyircilerin daha önceki tiyatroya gitme alışkanlıklarının taleple olan ilişkisi analiz edilmiştir.

Gösteri sanatları talep belirleme çalışmaları çoğunlukla iki yöntemle yapılmaktadır (Corning ve Levy, 2002). Birincisi seyirci profillerini belirlemeye yöneliktir. Profil belirleme yöntemi gösterilere gelen seyircilere anket verilerek anketi doldurmaları istenilerek yapılmaktadır. Bu yöntem kullanılarak Kanada'da bir grup seyirciye anket uygulanmış, gelir ve eğitim seviyeleri hakkında bilgi toplanmış ve bunların talep üzerindeki etkisi araştırılmaya çalışılmıştır (Colbert, Beauregard ve Vallée, 1998).

İkinci yöntem ise ekonometrik teknikler kullanılarak yapılan talep tahmin çalışmalarıdır. Bu çalışmalar ilk olarak birinci bölümde bahsedildiği üzere Baumol ve Bowen (1965, 1966) ile başlamıştır. Gösteri sanatlarının fiyat ve esnekliklerini hesaplamak için birçok çalışmalar yapılmıştır bu çalışmalardan birini Moore (1966 ve 1968) 1966 ve 1968 yıllarında yapmış olduğu çalışmalarındandır. Moonre (1966 ve 1968) 6 farklı ekonometrik yöntem kullanarak çeşitli esneklikler hesaplamıştır. 1966 yılında, 1928-1963 yılları arasında Broadway tiyatrolarında, yayınlanan çeşitli veri kaynaklarını kullanarak bir zaman serisi analizi yapmıştır. 1968'deki çalışmasında ise 1962 yılında tiyatroya gelenlere bir anket uygulayarak 7 tiyatro ve 18 performanstan elde ettiği verileri kullanarak yatay kesit çalışması yapmıştır. Broadway tiyatrosundaki talebin fiyat esneklikleri negatif, gelir esneklikleri ise pozitif ve birden küçük çıkmıştır. Bu demektir ki tiyatro talebi, gelir artışından daha az artmaktadır.

Urrutiaguer (2002), kukla değişkenler yardımıyla analize katılan niteliksel değişkenlerin Fransız devlet tiyatrolarına olan talebi nasıl etkilediğini araştırmıştır. Yapılan yatay kesit (cross-section) regresyon analizinde, talebi açıklayıcı faktör olarak fiyat ve koltuk sayısının etkisi gibi hacimsel değişkenlerin yanı sıra, oyun yönetmeni ve yöneticilerin etkisi, eleştiri yazılarının etkisi, kamu otoriteleri tarafından yapılan yardım miktarının repertuar sayısı üzerindeki etkisi gibi faktörler de yer almıştır. Tiyatro

eleştirmenlerinin oyunlar hakkında yaptıkları olumsuz yorumların tiyatro katılımını negatif yönde etkilediğini tespit etmiştir. İzleyiciler doğal olarak bir oyun hakkında yapılan olumsuz yorumlardan sonra söz konusu oyuna gitmekten vazgeçmektedirler. Tiyatronun belli bir zamana kadar elde ettiği sanatsal tanınmışlık, talebi etkileyen en önemli faktör olarak bulunmuştur.

Touchstone (1980), 1965-1966 ve 1973-1974 yıllarının anket verileri ile yaptığı çalışmada, sanat türleri için kukla değişkenler kullanmış, fiyat esneklikleri sıfıra yakın çıkmış, gelir esneklikleri ile ilgili anlamlı bir sonuç elde edilememiştir. Ancak esneklikler opera ve bale için biraz daha güçlü çıkmıştır. Opera ve bale sanatları tiyatro, müzik gibi diğer sanat dallarıyla karşılaştırıldığında halk arasında çok fazla talep görmeyen ve lüks mal olarak görülen kamusal mallardır. Dolayısıyla opera ve balenin talep esnekliklerinin yüksek çıkması beklenen bir sonuçtur.

Houthakker ve Taylor (1970), 1929–1964 yılları arasında veriler gösteri sanatları üzerinde yaptığı zaman serisi çalışmalarında hem kısa hem de uzun dönemde talebin fiyat esnekliğini inelastik bulmuştur. Ancak gelir esnekliği uzun dönemde yüksek çıkmıştır. Gelir esnekliğinin 1'den büyük olması bilindiği gibi malın lüks mal olduğunu ifade etmektedir.

Globerman ve Book (1977), Kanada'da 100 gösteriye gelen seyircilere yaptıkları anket sonuçlarına göre fiyat esnekliği ile ilgili anlamlı bir sonuç bulamazlarken, gelir esneklikleri opera haricinde düşük çıkmıştır. Gapinski (1984), iki farklı tiyatro verilerini kullanarak çift logaritmik formda yaptığı tahmin sonucunda, fiyat esnekliğini birden küçük, gelir esnekliğini birden büyük bulmuştur. Yine Gapinski(1986) yaptığı başka bir çalışmada Londra'da gösteri sanatları ile uğraşan 13 şirketten elde ettiği verileri kullanmış, fiyat ve gelir esnekliklerini düşük bulmuştur. Dimaggio ve Useem (1978)'de Amerika'nın 7 farklı kültürel alandaki demografik profili belirlemeye yönelik bir çalışma yapmışlardır. Bu çalışmalarında; sanat müzesine, tiyatroya, klasik müzik konserine, bilim müzesine, sinemaya, pop müzik konserine gidenlerin ve kitap okuyanların, eğitim ve gelir durumları araştırılmış ve sonuçlar tablolar halinde verilmiştir. Sonuçlardan birisi, öğretmenlerin bu sanatlara olan ilgilerinin diğer meslektaşlarına göre daha fazla olduğudur.

LevyGarboua ve Montmarquette (1996) Fransa'da tiyatro talebinin incelemeye yönelik çalışma yapmışlardır. Hazırlamış oldukları ankette talebin fiyat esnekliği -1,47 olarak hesaplamışlardır. Sanatta kalitenin önemini araştırmak adına yedi farklı değişken

tanımlamışlar sonuç olarak sanatsal faaliyetlerin talebinde kalitenin önemini tespit etmişlerdir. Çalışmalarında marjinal fayda kanununun tiyatroya giden bireylerde inceleyerek farklı bir yaklaşımla konuyu ele almışlar ve sonuç olarak tiyatroya nadiren katılan, tesadüfi giden bireyler oyundan daha fazla zevk alırken gitme sıklığı yüksek olan bireylerin tatmin seviyelerinde yüksek olduğundan olacak ki daha az zevk almışlardır.

Almanya’da yapılan bir çalışmada tüketicinin kişisel geliri içinde sinema, tiyatro gibi sanat dallarına yapılan harcamanın payını tespit etmeye çalışmışlardır. Çalışmaya göre sinemaya yeni vizyona giren filmler, tiyatro harcamaları üzerinde pozitif bir etki oluşturmaktayken, televizyonda filmlerin gösterimi tiyatro harcamaları üzerine negatif etki meydana getirmektedir. Bireylerin sinemada yeni film izlemesi tiyatro talebini arttırmakta ancak evlerinde televizyon izleyen bireylerin tiyatroya gitmekten vazgeçirmesi, televizyon ile tiyatronun birbirlerine rakip olduğunun bir göstergesi olacağının ortaya atılmışlardır (Pommerehne ve Kirchgassner, 1987).

1.3.3.2. Maliyet Yapıları ve Etkinlik

Avrupa’da ki devlet tiyatrolarıyla ile Türkiye’de ki devlet tiyatro anlayışında farklılık vardır. Türkiye de ki devlet tiyatroları tamamen devlet personelinin memur statüsünde olduğu kurumlar iken Avrupa’da devlet tiyatrolar için sadece destek vermektedir. Avrupa’da devlet memuru olan sanatçılar yoktur. Dolayısıyla devletin destek verdiği tiyatrolar demek daha doğru bir ifade olacaktır ancak kısa anlatımla devlet tiyatroları olarak ifade edilecektir.

Fazioli ve Filippini (1997) İtalyan devlet tiyatrolarının maliyet yapısını araştırma konusu yapmışlardır. Fazioli ve Filippini (1997) İtalyan devlet tiyatrolarında ölçek ve çeşit ekonomilerin varlığını araştırmak ve dolayısıyla etkinliklerini tartışmak ve etkinliklerine göre sübvansiyon sisteminde yeni bir reform önerebilmek için 28 tiyatro ve 1991-1993 yıllarına ait panel veri kullanarak dönüştürülmüş logaritmik bir maliyet fonksiyonu tahmin etmişleridir. Birçok çıktı düzeyi için hem ölçek hem de çeşit ekonomilerinin varlığı tespit edilmiştir. En önemli bulguları sübvansiyon sisteminin reformuna tabi tutulması gerektiğidir. Sanatsal kalitesi yüksek oyunlar için turne yapılması daha fazla seyirciye ulaşması açısından önemli bir faktör olarak bulunmuştur.

Finlandiya tiyatrolarında ölçek ekonomileri ve kültürel hizmet üretiminin ekonomik yapısını araştıran Taalas (1997) genelleştirilmiş bir maliyet fonksiyonu

kullanmış ve panel veri kullanarak da modelini tahmin etmiştir. Ölçek ekonomileri kaynak dağılımında etkinliği üretim teknolojisinin üretime göre homotetik olup olmamasının test etmiştir. Çalışma Finlandiya tiyatrolarında girdilerin etkin bir şekilde kullanılmadığını bulmuştur. Girdilerin girdi fiyatlarına duyarlı olmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Serrano (2005) İspanyol tiyatrolarına ilişkin olarak veri zarflama analizi yöntemini kullanarak bazı tiyatroların verimli bazılarının ise verimsiz olduğu sonucuna ulaşmıştır. Serrano'nun analizi yaparken kullanmış olduğu veri zarflama analizi analiz tekniği gereği olarak verimsiz karar alıcı birimleri verimlilere göre kıyaslamakta ve verimsizliğin kaynağını göstermektedir.

1.3.3.3. Türkiye 'de Yapılmış Çalışmalar

Türkiye'de devlet tiyatrolarına olan talebin gelişmiş ve gelişmemiş şehirlerde nasıl olduğu Akdede ve King' in 2006 yılında yaptığı araştırmanın konusunu oluşturmuştur. Çalışmanın neticesinde, talebin fiyat esnekliğinin az gelişme gösteren şehirlerde yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Komedi ve müzikal oyunlarına seyircinin talebinin diğer oyun türlerine nazaran daha fazla olduğu ve oyunun yerli oyun veya yabancı oyun olmasının seyirci açısından bir öneminin olmadığı katılımda bir değişme yaratmadığının sonuçlarına ulaşılmıştır. Yeni gösterime giren oyunların gelişmemiş şehirlerde katılımı düşürürken gelişmiş illerde herhangi bir etkisi olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Oyun yazarının seyirci tarafından biliniyor olması gelişmiş şehirlerde katılıma olumlu katkı sağlarken, gelişmişliği düşük şehirlerde herhangi bir etki gözlenmemiştir. (Akdede ve King, 2006)

Akdede ve Evlimoğlu (2007), İzmir'de tiyatroya katılım üzerine yapılan çalışmada kültür ekonomisinin neden önemli olduğu, ne zaman ortaya çıktığı konusunda bilgi verilerek, gösteri sanatlarının ekonomik analizini yapmışlardır. Analizde maliyet hastalığı kavramı izah edilmiş ve neticede İzmir ilinde tiyatroya katılımın opera, bale, klasik müzik ve sinemaya da katıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca tiyatro seyircisinin kişisel profiline ve tiyatroya katılım talebine neden olan faktörlerin neler olduğuna ulaşılmıştır. İzleyicinin tiyatrolara olan fiziksel uzaklıklarının tiyatro taleplerini olumsuz yönde etkilediği de belirtilmiştir.

Akdede ve Oğuş (2006),devlet tiyatroları oyunlarının sahnelere dağılımını incelemiş ve oyunların uzun süre gösterimde kalamama nedeninin ne olduğunu ortaya koymaya çalışmışlardır. Türkiye'de ki İstanbul, İzmir, Ankara gibi gelişmiş şehirlerde devlet tiyatro salonunun birden fazla olmasına rağmen oyunların genellikle aynı sahnelerde gösterime girdiğini ve oyunların gösterim süresinin İstanbul, Ankara, İzmir gibi gelişmiş şehirlerde az gelişmiş şehirlere göre daha uzun olduğu bulunmuştur. Çalışma 1998-1999 ila 2002-2003 sezonunu kapsamaktadır. Oyunlar daha fazla temsil edildiğinde oyun hakkında bilgi sahibi olan seyirci kitlesi artacak ve seyirci sayısında da artış olduğunun sonucuna ulaşılmıştır. Gelişmiş şehirlerde ise oyunların gösterimde kalma süreleri daha uzundur. Gösteri sayısı arttıkça oyunun son oyun olma olasılığı artmaktadır.

1.3.3.4. Tiyatro Ekonomisinde Tüketici Artığı ve Ödeme İsteği

Gösteri sanat gruplarının sübvansiyona duyduğu ihtiyacın süresi ve boyutunun ne olacağını *erdemli mallar* (merit goods) ve *dışsallıkla* açıklanmasının yanında *tüketici artığı* (consumersurplus) ve *ödeme istediği* (willingness-to-pay) kavramlarıyla da sübvansiyonun meşruluğu kanıtlanmaya çalışılmaktadır.

Forrest ve Ark. (2000) tiyatrolara yapılan sübvansiyonların yerinde olduğunu çünkü tiyatroların tüketici rantını yok edecek fiyat farklılaşmasına başvurmadıklarını dolayısıyla yapılan sübvansiyonların seyircilerin sanata katılımına olumlu katkıda bulunduğunu belirtmişlerdir.

Oyun satın alınarak tiyatroya toplu katılım sağlanması bazı sivil toplum kuruluşları tarafından yapılmaktadır. Sivil toplum kuruluşu toplu bilet alımından dolayı daha ucuza mal ettiği tiyatro biletlerini kuruluş üyelerine mark-up fiyatlandırma ile satmakta ve böylelikle kuruluş kendine ek kaynak sağlamaktadır.

Hansen (1997) seyircilerin durum değerlendirme yöntemiyle (DDY) halkın Kopenhag Kraliyet Tiyatrosuna verilen değer araştırmasını yapmak için ödeme isteği DDY kullanmıştır. DDY kültürel ekonomi alanında çok kullanılan bir yöntem değildir. DDY anketlere dayanan bir yöntemdir ve halkın farklı durumlardaki davranışlarını belirleyebilmek adına razı olduğu en yüksek ödeme isteğini belirleyebilmek dolayısıyla halkın kültürel faaliyetlere ne derece önem verdiğini tespit edebilmek adına bu yöntemi kullanmıştır.

2. BÖLÜM

TÜRKİYE'DE VE DÜNYADA TİYATRO

2.1. Dünyada Devlet Tiyatrosu Anlayışı

Tiyatro hizmeti pozitif dışsallık yayan kamusal mal özelliğinde olan bir hizmettir. Bu mala olan talebin az olması dolayısıyla daha fazla üretilmesini desteklemek adına devletler tiyatro talebini arttırmaya yönelik olarak politikalar geliştirmişlerdir. Yeteri kadar talep edilmeyen bu kamusal mallara yönelik olarak özel sektör yetersiz talepten kaynaklı üretimi olması gereken miktardan az olarak piyasaya sunacaktır. Bu mal ve hizmetin toplum tarafından gerekli olduğuna karar verilmesi durumunda devlet bu mal ve hizmeti destekleme veya kendi üretme yoluna gidecektir. Mikro iktisadi anlamda tiyatro talebini inceleyecek olursak de görüleceği üzere tiyatro talep eğrisi ortalama maliyet eğrisinin üzerinde konumlanmıştır.

Hizmetin ortalama maliyeti, hizmetin satışından elde edilen ortalama gelirden çok yüksektir. Bu durumda ya talebin artırılması (talep eğrisinin yukarı kaydırılması) ya da ortalama maliyet eğrisinin aşağı inmesi gerekmektedir yani birim başına düşen maliyetlerin azaltılması gerekmektedir. Bu iki farklı duruma ulaşmak için uygulanması gereken politikalar farklı olacaktır ve ortaya çıkan sonuçlarda bu durumda değişkenlik gösterecektir.

Devletin özel tiyatroya yaptığı teşviklerin ortalama maliyet eğrisini aşağıya çekmesi toplam maliyeti azaltmamaktadır. Burada istenen durum toplum için en az maliyetle en fazla seyirciye ulaşmak olmaktır. Eğer tiyatro talebi yeteri düzeyde artarsa, özel sektör bu artan talebe uygun hizmeti özel sektör kısa sürede olmasa dahi uzun sürede mutlaka üretecektir.

Devlet tiyatroları veya devlet tarafından desteklenen ve mali yardım alan bütün tiyatroların sebebini iki başlık altında incelemek yarar sağlayacaktır (Throsby, 1994). Birincisi toplumsal fayda yaratmak veya yaratılan faydayı maksimum yapmak açısından ikincisi tiyatro sanatının gelişmesine yardımcı olmaktır. Özel ya da kamu tiyatrolarının dışsal faydasına kısaca değinmekte yarar vardır.

Tiyatro diğer sahne sanatlarında da olduğu gibi yaratıcı ve eleştirel bakış açısını bireylere kazandırma açısından önemli katkısı vardır. Kültürel bilgi birikimi oluşturmasıyla

bireylerin normatif sorunlara bakış açısı zenginleşecek özellikle de eğitim hayatındaki bireylerin analitik düşünme becerisine büyük katkı sağlayacaktır. Kültürel hayatın sürekliliğine katkıda bulunması ve toplumların kültür kimliğine uygun oyunların sergilenmesiyle de nesiller arası kültür aktarımı devam edecektir. Yerli oyunların sergilenmesiyle yeni kuşaklar kültürünü yakından tanıyabilmekte, yabancı oyunların sergilenmesiyle farklı kültürün ürünleriyle tanıştırılmasına vesile olmaktadır. Bu ve bunun gibi birçok yaydığı fayda ile özel tiyatroların da desteklenmesi beşeri sermayeye katkıda bulunması açısından önemlidir.

Özel tiyatrolar mali kaygı ile sanatsal açıdan yeni yöntemleri denemekten kaçınabilir. Bu doğal ve anlaşılabilir durumdur. Devlet tiyatrolarında ise mali kaygı özele nazaran daha az güdülmelerinden dolayı sahneye yenilik getirmekten kaçınmamaktadırlar. Sanatsal faaliyetlerin gelişmesi, yerel yaratıcı sanatçıların gelişmesi(yazar, koreograf vb.) yeniliklerin uygulanması bu bakımdan devlet desteğini gerekli kılmaktadır. Devletin bu desteği doğrudan tiyatro sanatının gelişimi için yapılmış bir destek olmasına karşın toplumsal fayda ya da refahında dolaylı olarak arttırıcı bir harekettir.

Türkiye’de ki devlet tiyatrolarına benzer bir şekilde doğrudan tiyatro üretimi dünya da başka hangi ülkede vardır sorusuna yanıt arayacak olursak, Türkiye’de ki örgütlenme biçimine benzerlik gösteren devlet tiyatroları, doğu Avrupa ve merkez Asya’da ki eski sosyalist ülkelerde gözükmemektedir. Batı Avrupa’da, Amerika’da ve Latin Amerika’da Türkiye’dekine benzer bir örgütlenme yoktur. Devlet bu ülkelerde tiyatroyu çeşitli şekilde desteklemektedirler. Fakat doğrudan tiyatro üretimini Türkiye’de olduğu gibi üstlenmemektedir. Ayrıca bahsi geçen bu ülkelerde Türkiye dekine benzer şekilde devlet sanatçısı tabirinde yoktur yani memur statüsünde sanatçılardan bahsedilmemektedir. Devlet memuru kategorisindeki sanatçılar eski doğu bloku ülkelerde gözlenmektedir. Özelleştirme hareketleri ve ekonomik olarak dışa açılmayla birlikte kültür kurumlarındaki yapılanmaya ilişkin de tartışılmasına neden olmuş, bu ülkelerdeki bir grup sanatçıda devletin doğrudan müdahalesinin azalması gerektiği yönünde görüş bildirmektedir.

2.2. Türkiye ‘de Devlet Tiyatroları

Devlet tiyatrosu 1949 yılında ilk olarak “ Devlet Tiyatrosu ve Operası” adıyla Ankara’da kurulmuştur. Kuruluş aşamasında öncelikli olarak 10/06/1949 tarihinde

5441/1310 sayılı yasayla kurulmuş daha sonra bu Kanunun “Devlet Tiyatrosu Kuruluşu Hakkında Kanun” iken, 02/07/2018 tarihli 703 sayılı KHK'nin 68 inci maddesiyle “5441/2213 Devlet Tiyatroları Personeli Hakkında Kanun” şeklinde değiştirilmiştir. Ankara, İstanbul, İzmir, Bursa, Adana, Trabzon, Diyarbakır, Antalya, Sivas, Erzurum, Van ve Konya’da yerleşik, Gaziantep, Aydın, Çorum, Malatya, Elazığ, Samsun, Zonguldak, Kahramanmaraş, Rize, Denizli, Ordu’da turne düzeninde toplam 23 il, 40 sahne ve 13.573 koltuk sayısı ile tiyatro seyircisine hizmet vermektedir. Devlet Tiyatroları Genel müdürlüğünün bugünkü Misyonu ise; “Cumhuriyet ilkeleri ışığında toplumun kültürel ihtiyacını karşılamak, Türk dilini geliştirmek, tiyatro sanatını yaygınlaştırmak ve evrensel değerlere sahip bireylerin yetiştirilmesine katkıda bulunmak.” olduğunu belirtmiştir. Vizyonunu ise şöyle tarif etmektedir; “Tiyatronun doğduğu topraklarda seyreden, dinleyen, okuyan, anlayan, duyarlı bireylerin yetiştirilmesine katkıda bulunan, dünyanın önder tiyatro merkezi olmak.” şeklinde ifade edilmiştir.

Devlet Tiyatroları Genel Müdürlüğünde, 5441 sayılı kanun kapsamında 928 sözleşmeli personel, 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu kapsamında 532 memur, 695 süreli sözleşmeli personel, 617 sürekli işçi görev yapmaktadır. (DTGM, Performans Programı 2019)

Dönüşüm sürecine adapte olmaya çalışan Türkiye için yeni kimlik oluşturma çabaları ile devlet kültür politikasını alenen ortaya koymasa dahi faaliyete geçirmiş olduğu kurumlarla batılılaşma çalışmasına ilk olarak başkentte başlamıştır. Ankara’da kurulan Devlet Tiyatro ve Operası batı kültür ve yaşam tarzını dönemin Ankara bürokratlarının yüksek kültür ihtiyacını karşılama amacıyla kurulmuştur. Devlet erkânına batılı yaşam tarzını yerleştirmek amacıyla 1949 yılında ilk oyunlarını sergilenmiştir. Televizyonun henüz eve girmemiş olduğu bu tarihlerde devletin kültür sanat politikası olarak iki kurum faaliyet göstermektedir; TRT’nin radyo yayınları ve Devlet Tiyatro ve Operası. 1932-1951 yıllar arası faaliyet gösteren Halkevleri de birer kültür kurumlarıdır. Ancak halkevlerinin salt batı kültürünü yaymak gibi bir misyonu olmamıştır.

Tiyatro ve operanın önemli nedenlerinden biride batılı kültür ve yaşam tarzının halka kolayca taşıyabilen ve yerleştirebilen sanat dalları olması nedeniyle bu sanat dallarına diğer sanat dallarına nazaran daha fazla destek verilmiştir.

Kültürün batılı tarzda halkın yaşamını etkilediği ve sanat dallarının halkın yaşamına kolayca etki ettiği tiyatro opera gibi sanat dallarının desteklenmesi ve bu sebeple korunması devlet tarafından gerçekleştirilmiştir.

Dolayısıyla devlet tiyatrosu ve operasının öncelikli amacı bu iki sanat dalını sanatsal olarak geliştirmekten çok, o dönemdeki Ankara bürokrasisinin anladığı anlamda toplumsal refahı maksimum yapmaktır. Cumhuriyetin ilk zamanlarında uluslararası alanda opera sanatında diğer ülkelere nazaran karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olmadığımız aşikârdır. Küreselleşmenin günümüzdeki gibi yoğun yaşanmadığı bir döneme denk gelen bu zaman diliminde dünya daha içine kapanık olduğundan dolayı opera gösterilerini ithal etmek kolay olmamıştır bu nedenle devlet ulusal olarak üretmekte ve desteklemek zorunda kalmıştır.

Türk tiyatrosunun durumu operadan farklıdır. Zengin geleneksel Türk tiyatromuz olması bir yana bırakılmış ve batılı anlamda tiyatro gösterilerine yer verilmiş. Bunun amacı devlet tiyatrolarını batı tiyatro biçimini özendirmek istemiştir. Bundan dolayı devlet tiyatro ve operasının kuruluş aşamasındaki asıl ve önemli amacı bu iki sanat dallarını evrensel aşamada geliştirmek değil, batı yaşam tarzını öncelikli olarak Ankara bürokrasisine yerleştirmek olduğu görülmektedir.

Milletlerarası tiyatro gösteriminin arttırılmasını sağlanması amacıyla BM Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu (UNESCO) tarafından Tiyatro alanında milletlerarası mübadeleyi teşvik etmek için Milletlerarası Tiyatro Enstitüsü (ITI) 1948'de kurulmuştur. UNESCO tarafından kurulmuş olan bu sivil toplum kuruluşunun Türkiye'de ki çalışmalarını Milletlerarası Tiyatro Enstitüsü Türkiye Milli Merkezi yürütmektedir. Sahne sanatlarının çeşitli kollarında çalışan kamu özel fark etmeksizin tiyatro işletmelerine mensup olan veya bunları temsil eden kimselerle bu alanda çalışmış kişilerden Milli Merkez Heyeti kurulmuştur.

2.2.1. Ankara'nın Tiyatro Yapısı

Türkiye'nin tiyatro yapısını, devlet tiyatroları, şehir tiyatroları, belediye tiyatroları ve özel tiyatrolar ile amatör tiyatrolar oluşturmaktadır. Türkiye'de tiyatro gösteri merkezleri çoğunlukla İstanbul'da toplanmaktadır. Ertürk' ün (2010) analizine göre İstanbul'da 2010 yılında kamu, resmi ve özel kurumlara ait olan 160'tan fazla sahne ve gösteri sanatları mekânı bulunmaktadır ve 200'den fazla profesyonel tiyatro, dans, opera ve bale topluluğu

çeşitli kurumsal yapılar altında veya bağımsız olarak üretim ve gösterimde bulunmaktadır. İstanbul dışında düzenli ve kurumsallaşmış resmi ve özel tiyatro ise Ankara'da bulunduğu söylenebilir.

Tablo 1. : Ankara İlinde 2007-2017 Yıllar Arası Salon Sayısı ve Koltuk Sayısı

YILLAR	TİYATRO SALONU SAYISI	KOLTUK SAYISI
2007	29	9.142
2008	27	8.967
2009	26	7.621
2010	30	8.218
2011	28	7.306
2012	29	7.713
2013	36	11.055
2014	44	16.042
2015	44	13.549
2016	58	14.857
2017	68	21.599

Kaynak: TÜİK Kültür İstatistikleri Erişim Tarihi: 25/04/2019

TÜİK verisine göre Ankara ilinde her geçen yıl artan tiyatro sayısı dikkat çekmektedir. Bunun ne kadarının ödenekli tiyatro ne kadarının özel sermayeli tiyatro olduğunun sorusu akıllara gelmektedir. Ankara’da istatistiklere baktığımızda birçok yeni tiyatro salonu açıldığı görülmektedir fakat kapanan tiyatro sayısı bir tiyatro işletmesinin ne kadar ömrünün olduğu bu verilerden ortaya çıkmamaktadır. Örneğin 1990 yılında Ankara’da kurulmuş olan Ankara Ekin tiyatrosunun 2011 yılının Haziran ayında faaliyetini sürdürmeyecek duruma gelmiş ve kapanmıştır.

Ankara da devlet tiyatroları sahneleri Devlet Tiyatroları Genel Müdürlüğünün raporunda aşağıda belirttiği gibidir.

Tablo 2: Ankara Devlet Tiyatrosu Müdürlüğü Sahneleri

KURULUŞ TARİHİ	KOLTU K SAYISI	SAHNE ADI
27 Aralık 1947	467	KÜÇÜK TİYATRO
1 Ekim 1949	595	BÜYÜK TİYATRO
5 Ekim 1949	60	ODA TİYATROSU
27 Mart 1964	307	ALTINDAĞ TİYATROSU
13 Mart 1988	490	ŞİNASİ SAHNESİ
4 Nisan 1990	216	İRFAN ŞAHİNBAŞ ATÖLYE SAHNESİ
12 Ocak 2003	361	AKÜN SAHNESİ
11 Nisan 2006	531	ÇAYYOLU CÜNEYT GÖKÇER SAHNESİ
4 Ocak 2008	100	STÜDYO SAHNE
22 Ekim 2015	198	ZİRAAT SAHNESİ
Toplam Koltuk Sayısı	3325	

Kaynak: Devlet Tiyatroları Genel Müdürlüğü *Performans Programı 2019*

Gösteri sanatları alanı, ödenekli tiyatrolar dışında son yıllarda giderek daha görünür biçimde özel sektör ve yerel yönetimlerin sahneleri tarafından paylaşılmaktadır. Bu alanda faaliyet gösteren kurum ve girişimlerin finansmanı ödenekli tiyatrolar dışında büyük ölçüde toplulukların veya tiyatroların farklı kaynaklardan sağladıkları gelirlerle (bilet satışları, sponsorluk, proje bazlı gelirler, vs.) mümkün olmaktadır.

Çalışma konumuz gereği Ankara ilinde sadece devlet tiyatroları incelenmeyecek olup özel tiyatrolara da değinilecektir. Özel tiyatrolar kapsamında kuruluşu 1960'lı yıllara dayanan Ankara Sanat Tiyatrosunda anket çalışmasını uyguladık. Ankara Sanat Tiyatrosunun tarihçesine kısaca göz atacak olursak, 6 Aralık 1963 tarihinde Asaf Çiyiltepe ve arkadaşları tarafından kurulmuştur. AST, 40 yıldır Geleneksel Amatör Tiyatro Kursu açarak hem kendi kadrosuna hem de Türk tiyatrosuna genç oyuncular yetiştirmektedir. Tiyatro, 1963 yılından beri toplam 161 oyun sahnelemiştir.

Tablo 3: Ankara Devlet Tiyatrosu Sanatçısı ve DTGM İlişkin İstatistikler

(2016-2017 Sezonu)

	Ankara Devlet Tiyatroları Müdürlüğü	DTGM
Sanatçı	219	554
İdari Personel	69	529
Toplam personel	326	1487

Kaynak: Devlet Tiyatroları Genel Müdürlüğü *Faaliyet Raporu (2017)*

Türkiye’de Devlet Tiyatrolarında çalışanların hukuki yapısına baktığımızda, 5441 sayılı kanun kapsamında 916 sözleşmeli personel, 657 sayılı Kanun kapsamında 533 memur,684 Süreli Sözleşmeli Personel ve 610 Sürekli İşçiyle faaliyetlerini sürdürmektedir. 5441 sayılı kanuna tabi memurlar 3 gruba ayrılmıştır: “Sanatçı Memurlar” A Grubu, “Uygulayıcı Uzman Memurlar” B Grubu, “Uzman Memurlar” C Grubu personeli oluşturmaktadır. DTGM hazırlamış olduğu *faaliyet raporunda (2017)* Türkiye geneli 554 sanatçı memur personelinin varlığından söz edilmiştir. Çalışmamızın yapıldığı Ankara ili için ise 2016-2017 tiyatro sezonundaki oyuncu sayısına göz atacak olursak sunulan faaliyet raporuna göre ilgili sezonda 219 sanatçısı bulunmaktadır.

Tablo 4: Ankara Devlet Tiyatroları 2016 – 2017 Sezonu Sahnelenen Oyunlar

OYUNLAR	PRÖMİYER OYUN	DAHA ÖNCE SAHNELENEN OYUN	TOPLAM
Yerli Oyun	8	11	19
Çeviri Oyun	9	13	22
Toplam	17	24	41

Ankara Devlet Tiyatroları 2016 – 2017 tiyatro sezonunda; "41" oyun sahnelenmiştir. Bu oyunlardan 19'u yerli, 22'si çeviri oyundur. 41 oyundan "7" si çocuk oyunu olup çocuk oyunlarından 2'si yerli, 5'i çeviri çocuk oyunlarıdır. Sahnelenen 41 oyundan 17'si yeni sahnelenen oyunlardır. Yeni sahnelenen bu oyunlardan 8'i yerli,9'u çeviri olup, Prömiyer yapan oyunlardır. Yeni sahnelenen çocuk oyunlarından 1'i yerli, 2'si çeviri çocuk oyunlarıdır. Müdürlüğümüz 2016 - 2017 tiyatro sezonunda turne programı kapsamında; 27 farklı ile giderek bunun 10'u ilçe olmak üzere 180 turne düzenlemiş, 224 temsil gerçekleştirerek%88 doluluk oranına ulaşmıştır.

3. BÖLÜM

VERİ VE TANIMLAYICI İSTATİSTİKLER

Bu bölümde, anket soruları ile elde edilen tanımlayıcı istatistikler verilmiştir. Tiyatroya gelen izleyicilerin cinsiyet, eğitim, meslek bilgilerinin yanında, tiyatro talebi ile ilgili çeşitli bilgiler tablolarda yer almaktadır. Araştırma kapsamında Ankara Devlet Tiyatrolarına oyun izlemek için gelen izleyicilerin demografik ve sosyo ekonomik profilini tiyatroya gelme sıklığı gelmeme nedenleri gibi faktörlerin belirlenebilmesi için hazırlanan anket formu seyirciler tarafından doldurulması istenmiştir. Uygulanan anket 23 sorudan oluşmakta olup 5'i açık uçlu 18'i kapalı uçlu sorularıdır. Devlet tiyatroları için yapılan ankette anketler oyun başlamadan önce seyircilere dağıtılmış olup oyun sonlandıktan sonra seyircilerden toplanmıştır. Özel tiyatrolarda yapılan ankette ise tiyatro biletleriyle seyircilere anket dağıtılmış olup seyirci oyunu izledikten sonra anketler toplanmıştır. Toplamda 2500 anket formu dağıtılmıştır bunlardan 1939 tanesinden geri dönüş olmuştur ve bu çalışmada anketlere dayanmaktadır.

Buna benzer çalışmalar daha önce İzmir devlet tiyatrosunda Akdede ve Evlimoğlu (2007) tarafından yapılmıştır. Ege bölgesinde yapılan bu çalışma tiyatroya katılımı belirleyen faktörler incelenmiş olup seyircilere anket yapılarak tiyatro talebini etkileyen faktörlerin neler olduğu araştırma konusu yapılmıştır. Doğu Anadolu bölgesinde bulunan Van ilimizde ise Acar (2007) tarafından devlet tiyatrosuna katılımı belirleyen nedenler araştırılmıştır ve daha fazla katılımın olmamasındaki sebepler incelenmesi adına anket çalışması yapılmıştır. Türkiye'de yapılmış olan bu çalışmalar devlet tiyatrolarında anket doldurulmak suretiyle yapılmış olup bu çalışma hem devlet hem de özel tiyatroları kapsamaktadır. Bu bakımdan diğer çalışmalardan ayrılmıştır. Aynı zamanda yapılan bu çalışma tiyatro izleyicisinin politik- ekonomi profilini de belirlemeye yönelik olarak sorular sorulmuştur.

3.1. Tanımlayıcı İstatistikler

Bu bölümde elde edilen anketlerden toplanan bilgiler tablolar halinde sunulacak olup seyircilerin kişisel bilgileri, tiyatroya ulaşımında katlandığı zorluklar, oyuna toplu bilet olarak mı geldiği bireysel mi katıldığı ve oyun hakkında nereden bilgi sahibi olduğu gibi çeşitli bilgiler analiz edilecektir.

Tablo 2.1. : Kişisel Bilgiler

Cinsiyet	Sayı	Yüzde (%)	Eğitim	Sayı	Yüzde (%)	Meslek	Sayı	Yüzde (%)
Kadın	1067	55,0	İlköğretim	23	1,2	Kamu	841	44,6
Erkek	872	45,0	Lise	278	14,3	Özel	351	18,6
Toplam	1939	100,0	Üniversite	1358	70,0	Serbest	335	17,8
			Lisansüstü	210	10,8	Emekli	141	7,5
			Doktora	70	3,6	Öğrenci	219	11,6
			Toplam	1939	100,0	Toplam	1887	100,0

Tablo 2.1. de görüleceği üzere ankete katılanların %55'i kadın, %45 ise erkektir. Buna göre tiyatroya gelenler arasında kadınların çoğunlukta olduğunu söylemek mümkündür. Van'da yapılan çalışmada ankete katılan seyircilerin çoğunluğunun erkek olduğu sonucuna ulaşılırken İzmir'de yapılan çalışmada ise tiyatroya oyun izlemeye gelen seyircilerden ankete katılanların çoğunun kadınlardan oluştuğu sonucuna varılmıştır (Akdede ve Evlimoğlu, 2007). Coğrafi farklılığa baktığımızda Doğu Anadolu Bölgesi'nde sanatsal faaliyetlere erkeklerin daha fazla rağbet gösterirken Ege Bölgesinde ve İç Anadolu bölgesinde kadınların daha fazla katılım gösterdiğini söylemek mümkündür.

Eğitim düzeylerine bakıldığında ankete katılanların yüzde 70'lik payını üniversite mezunu oluşturmaktadır. Eğitim durumu olarak liseyi işaretleyenlerin oranı %14,3'tür. Tiyatroya gelenlerin %10,08'i lisansüstü eğitim yapmakta iken %3,6'sı ise doktora düzeyinde eğitim seviyesi olduğu görülmektedir. Yükseköğrenim eğitimini birlikte ele aldığımızda oranın yaklaşık olarak %85'e yaklaştığı görülmektedir. Dolayısıyla Ankara ili için tiyatroya gelenlerin çoğunluğunun eğitim seviyesinin yüksek olduğu söylenebilir. Van ve İzmir'de yapılan anket çalışmalarında da tiyatroya katılım sağlayan bireylerin eğitim seviyelerinin yüksek olduğunu görülmüştür.

Ankete katılan bireylerin yüzde 44,6 ile en fazla kamu kesiminde katılım sağladığı görülmektedir. İkinci sırada yüzde 18,6 ile özel sektör üçüncü sırada ise 17,8 ile serbest meslek grubuna dâhil kişiler oluşturmaktadır. Ankara ili için çalışan kesimin kültürel etkinliklere daha fazla katılım sağladıkları öğrencilerin ise katılımının düşük olduğunu söyleyebiliriz. Ankara ili çalışan nüfus yoğunluğundan diğer illere nazaran memur kesimin daha fazla olduğu şehirlerin başında gelmektedir. Başkent olması sebebiyle Türkiye'nin idari merkezi yapısı Ankara toplanmakta dolayısıyla da kamu personelinin katılımının yüksek olma sebebi bununla açıklanabilir.

Tablo 2.2. : Gelir ve Yaş Bilgileri

Gelir	Sayı	Yüzde (%)	Yaş	Yüzde (%)
0-1500 TL	47	2,5	18-24	26,3
1501-2500 TL	292	15,6	25-34	29,5
2501-3500 TL	290	15,5	35-49	20,7
3501-4000 TL	294	15,7	50+59	20,3
4001-5000 TL	351	18,7	60+	3,2
5001-6000 TL	376	20,1	Minimum	10
6000+ TL ve Üzeri	223	11,9	Maksimum	69
Toplam	1873	100	Ortalama	29

Tablo 2.2.'de ankete katılan kişilerin gelir ve yaşlarıyla ilgili veriler gösterilmektedir. Buna göre ankete katılıp soruyu cevaplayanların %2,5'i 0 -1500 TL'lik gelir grubunda, %15,6'sı 1501-2500 TL gelir grubunda ve %15,5 ise 4001-5000 TL gelir grubunda yer almaktadır.

Ankete katılan en küçük izleyicinin yaşı 10, en yaşlı izleyicinin yaşı 69'dur. İzleyicilerin yaş ortalaması ise yaklaşık 29'tür. İzleyicilerin yaşlarını kategorilere ayrıldığında 18-24 yaş arasında %26,3'lük bir kesimin olduğu görülmektedir. Ankara'da 18-34 yaş aralığının yoğunlukta olduğunu dolayısıyla gençlerin tiyatroya katılımının fazla olduğunu söylemek mümkündür, yine Van'da tiyatroya gençlerin rağbet ettiği sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 2.3. : Tiyatro İzleyicisinin faaliyetlere yeterliliği hakkındaki bilgisi

	Evet (%)	Hayır (%)
Tiyatroya toplu bilet alarak mı geldiniz?	64,2%	35,8%
İlinizde ki sanatsal faaliyetler yeterli mi?	58,20%	41,80%

Tablo 2,3’de tiyatroya toplu bilet alarak gelen izleyicinin oranı %64,2 iken tek bilet alarak oyun izlemeye gelen seyircinin oranı % 35,8’dir. Bu durum bize tiyatro gibi sanatsal bir faaliyetin sosyal çevre ile birlikte katılımında bulunulduğu sonucu vermektedir.

Ankara da sanatsal faaliyetleri yetersiz bulanların oranı %58,2 iken “evet, ilimizde sanatsal faaliyetler yeterlidir” cevabı verenler %41,8’dir. Bu alanda yapılmış diğer çalışmalarla karşılaştırma yaptığımızda ise; İzmir ilindeki sanatsal faaliyetler yeterlidir cevabı verenlerin oranı % 40,5’dir (Akdede vd. 2007). Van ilinde ise yapılan çalışma sonucu sanatsal faaliyetleri yetersiz bulanların oranı %87,7 iken “evet, ilimizde sanatsal faaliyetler yeterlidir” cevabı verenler sadece %12,3’dir (Acar, 2007). İzmir ve Ankara gibi gelişmiş seviyesi yüksek illerde sanatsal faaliyetlerin yeterli görülmesi siyasi karar vericilerin doğru bir politika izlediğinin göstergesidir. Buradan sonuçla Doğu Anadolu bölgesine daha fazla sanatsal faaliyetler için yatırım yapılmalıdır. Kültürel kurumların temelini ilk Ankara’da atılmış olması ve halkın kültürel ürünlere talebinin etkisiyle sanatsal alanda daha fazla faaliyet yapıldığı söylenebilir.

Tablo 2,4. ve tablo 2,5’te özel tiyatroya giden seyirci ile devlet tiyatrosuna giden seyirci ayrıştırılarak veriler yorumlanacaktır. 2.4’de ki veriler özel tiyatroya giden seyircilerinden oluşturulmuştur ve ankete katılanlardan 381 kişi soruyu yanıtlamıştır. Devlet tiyatrosuna katılan seyircilere yapmış olduğumuz ankette ise 1558 yanıt gelmiştir. Tablo 2,5’de devlet tiyatrosuna giden seyircinin tiyatroya gitme sıklığı verisi yer almaktadır.

Tablo 2.4. : Özel Tiyatroya Giden Seyircinin Tiyatroya Gitme Sıklığı

Tiyatroya Gitme Sıklığı	Devlet Tiyatrosuna Gitme Sıklığı (%)	Özel Tiyatroya Gitme Sıklığı (%)
Haftada Bir	17,9	18,6
Ayda Bir	24,2	25,0
Üç Ayda Bir	30,9	20,7
Altı Ayda Bir	15,5	16,5
Sezonda Bir	11,5	19,2

Tablo 2,4’de özel tiyatroya giden seyircinin devlet tiyatrosuna gitme sıklığı oranı %30,9 ile en fazla payı alırken, % 11,5 ile sezonda bir gitme sıklığı en az paya almıştır. %17,9 ile haftada bir devlet tiyatrosuna giden yüzdesidir. Ayda bir %24,2’lik oranla ikinci sırada en fazla payı alan dilimdedir. Özel tiyatroya gitme sıklığında ise %25,0 oranı ile ayda bir giden tiyatro izleyicisinin daha fazla paya sahip olduğunu görmekteyiz. Devlet tiyatrosuna altı ayda bir giden özel tiyatro seyircisi oranı % 15,5 iken özel tiyatroya giden seyircinin oranı 16,5’dir. Sezonda bir devlet tiyatrosuna giden özel tiyatro seyircisi oranı % 11,5’dir. 19,2 oranı ile sezonda bir özel tiyatroya gidilme sıklığının oranı gelmektedir.

Tablo 2.5. : Devlet Tiyatrosuna Giden Seyircinin Tiyatroya Gitme Sıklığı

Tiyatroya Gitme Sıklığı	Devlet Tiyatrosuna Gitme Sıklığı	Özel Tiyatroya Gitme Sıklığı (%)
Haftada Bir	16,7	7,1
Ayda Bir	38,2	7,7
Üç Ayda Bir	31,0	16,4
Altı Ayda Bir	7,4	23,0
Sezonda Bir	6,7	29,6
Hiç Gitmeyen Seyirci		16,4

Tablo 2.4’de özel tiyatroya giden seyircinin devlet tiyatrosuna gitme sıklığı oranı %30,9 ile en fazla payı alırken, % 11,5 ile sezonda bir gitme sıklığı en az paya almıştır. %17,9 ile haftada bir devlet tiyatrosuna giden yüzdesidir. Ayda bir %24,2’lik oranla ikinci sırada en fazla payı alan dilimdedir. Özel tiyatroya gitme sıklığında ise %25,0 oranı ile ayda bir giden tiyatro izleyicisinin daha fazla paya sahip olduğunu görmekteyiz. Devlet tiyatrosuna altı ayda bir giden özel tiyatro seyircisi oranı % 15,5 iken özel tiyatroya giden seyircinin oranı 16,5’dir. Sezonda bir devlet tiyatrosuna giden özel tiyatro seyircisi oranı % 11,5’dir. 19,2 oranı ile sezonda bir özel tiyatroya gidilme sıklığının oranı gelmektedir.

Tablo 2.6. : Günde Yaklaşık olarak Kaç saat TV İzliyorsunuz?

Saat	Kişi Sayısı	Yüzde (%)
0	342	18%
1	353	19%
2	425	23%
3	459	25%
4	88	5%
5 Saatten Fazla	183	10%
Toplam	1850	100%

Televizyon izleme oranlarına baktığımızda sanatsal faaliyetlere katılanların büyük bir çoğunluğu 5 saatten az televizyon izlediği görülmektedir. Hiç televizyon izlemeyenlerin

oranı %18 gibi bir orana sahipken 5 saatten fazla televizyon izleyenlerin oranı %10'dur. Bu bize tiyatroya katılan bireylerin televizyon karşısında geçirdikleri sürenin az olması televizyon ile tiyatronun birbirine rakip mal olabileceği sonucunu çıkartmaktadır. Pommerehne ve Kirchgassner (1987) Almanya'da yapmış olduğu çalışmada, evlerinde televizyon izleyen kişilerin tiyatroya gitmekten vazgeçmesi, televizyon ile tiyatronun birbirlerine rakip mal olduğunun nedeni olarak göstermiştir. Bizimde yapmış olduğumuz anket çalışmamızda Türkiye içinde bu durumu destekler nitelikte çıkmıştır. Özellikle televizyonda bölümler halinde gösterilen tiyatro oyunları kişilerin evlerindeki rahatlıktan ayrılıp tiyatro salonlarına gitmesine engel olabilecektir.

Tablo 2.7. : Seyircinin Tiyatroya Gitmeme nedeni ve Hangi Ulaşım Aracı İle Geldiği

Tiyatroya Gitmeme Nedeni	(%)	Ulaşım Aracı	(%)
Bilet Fiyatları	7,1%	Yaya	15,4%
Zaman Yetersizliği	51,1%	Toplu Taşıma Aracı	42,6%
Eve Uzaklık	10,9%	Metro	12,3%
Oyunların Yetersiz Oluşu	13,6%	Özel Araç	20,4%
Yetersiz Bilgilendirme	17,3%	Taksi	8,9%

Seyircilerin tiyatroya daha sık gelememesindeki en önemli neden olarak ise %51,1 ile zaman yetersizliği gösterilmiştir. Bunu %17,3 ile yetersiz bilgilendirme ve %13,6 ile oyunların yetersiz oluşu izlemektedir. Bilet fiyatları izleyicilerin tiyatroya daha sık gelememe nedeni olarak gözükmemektedir. Ankete katılanların sadece % 7,1'lik kısmı bilet fiyatlarından yakınmaktadır. Devlet tiyatrolarının doğru bir fiyat politikası izlediği söylenebilir.

Ulaşım aracı olarak toplu taşıma aracını kullanarak gelenlerin oranı yüksek olduğu görülmektedir. Metro ile ulaşımın % 8,9 ile en az payı alırken toplu taşıma aracıyla ulaşım sağlayanların oranı% 42,6'dır.Ankara'da tiyatro sahnelerinin çoğunlukla merkezi yerde konumlanmasından dolayı yaya olarak tiyatroya gelenlerin sayısı vesayet kullanarak gelenlerin sayısından azdır. Özel araç ile ulaşım sağlayanlar % 20,4 ile toplu taşıma ile ulaşımdan sonra ikinci sırada gelmektedir.

Tablo 2.8. : Devlet Tiyatrosu İzleyicisinin Geçen Sezon İzlediği Görsel Sanatların Dağılımı

GEÇEN SEZON	Hiç İzlemedim	1-3	4-6	7-10	10'dan Fazla
Kaç devlet tiyatrosu izlediniz?	35,5%	30,1%	19,9%	9,0%	5,5%
Kaç özel tiyatro izlediniz?	66,5%	19,4%	9,6%	4,0%	0,5%
Kaç sinema filmi izlediniz	31,6%	21,4%	20,6%	18,3%	8,1%

Tablo 2.9. : Özel Tiyatro İzleyicisinin Geçen Sezon İzlediği Görsel Sanatların Dağılımı

GEÇEN SEZON	Hiç İzlemedim	1-3	4-6	7-10	10'dan Fazla
Kaç devlet tiyatrosu izlediniz?	35,2%	43,2%	16,5%	4,8%	0,3%
Kaç özel tiyatro izlediniz?	16,4%	54,1%	9,7%	11,1%	0,5%
Kaç sinema filmi izlediniz?	11,2%	29,3%	25,9%	20,3%	13,3%

Tablo 2.8.'de ve 2.9.'da ise tiyatro izleyicisinin, geçen sezon ne kadar gösteri sanatlarına katılım sağlandığı hakkında bilgi toplanmak istenmektedir. Ayrıca sinema ile tiyatro ilişkisini belirlemek amacıyla karşılaştırma yapılacaktır. Özel tiyatro ve devlet tiyatrosunda yapılan anket sonuçları ayrıştırılarak iki tablo sunulmuştur.

Tablo 2.8. de devlet tiyatrosuna giden seyircilere yapılan anket sonucunda geçen sezon hiç devlet tiyatrosuna katılmamış seyirci oranı %35,5 iken özel tiyatroya geçen sezon gitmemiş kişilerin oranı %66,5'dir. Bu durum bize devlet tiyatrosuna katılan seyircinin özel tiyatroya aynı derece katılmadığının kanıtlar niteliktedir. Geçen sezon hiç sinema filmi izlemeyenlerin oranı ise %31,6'dır. Geçen sezon 1-3 arası izlenme sayısına ulaşan devlet tiyatrosuna katılım sayısı %30,1 iken özel tiyatro izlenme sayısı ise %19,4 geçen sezon 1-3 arası sinema filmi izleyenlerin oranı ise %21,4'dür. 7 ile 10 arası izlenme sıklığına sahip devlet tiyatrosuna katılanların oranı %9,0'dır, bu oran özel tiyatrodaki %4,0 iken geçen sezon sinema filmi izleyenlerin oranı %18,3'dür. Geçen sezon 10'dan fazla sinema filmi izleyenlerin oranı %13,3 iken bu oran devlet tiyatrosu için %5,5 özel tiyatro içinse %0,5'dir. Tabloda devlet tiyatro izleyicisiyle özel tiyatro izleyicisi geçen sezon aynı sıklıkla gösterime katılmadıkları görülmüştür. Ancak devlet tiyatrosu izleyicisinin geçen sezon sinemaya katılım oranı ise bir hayli yüksek çıkmıştır.

Tablo 2.9.'da özel tiyatro izleyicisinin yanıtlamış olduğunu geçen sezon devlet tiyatrosu izlemeyen seyircinin oranı %35,2 iken geçen sezon özel tiyatro izlememiş seyircilerin oranı %16,4'dür. Geçen sezon hiç sinema filmi izlememiş seyircisinin sayısı ise %11,2'dir. Geçen sezon devlet tiyatrosunda 1 ile 3 oyun izleyen özel tiyatro izleyicisinin oranı ise %43,2'dir. %54,1'lik oranla geçen sezon özel tiyatro izleyenlerin oranına ulaşılmaktadır. 1 ile 3 arası sinema filmi izleyen özel tiyatro seyircisi oranı %29,3'dür. 4 ile 6 arasında devlet tiyatrosu izleyen özel tiyatro seyircisinin oranı %16,5'dir. Geçen sezon 4-6 oyun izleyen özel tiyatro izleyicisi %9,7'lik orana sahiptir.

Tablo 2.10. : Bu Tiyatro Oyunu Hakkında Nasıl Bilgi Olunduğu ve Beğenilen Oyun İçin Verilebilecek En Yüksek Fiyat (TL)

Bu Tiyatro Oyunu Hakkında Nasıl Bilgi Olunduğu	Yüzde (%)	Beğenilen Oyun İçin Verilebilecek En Yüksek Fiyat (TL)	Yüzde (%)
Arkadaş, Aile	61,1%	5-25 TL	13,4%
Dergi, Gazete	3,7%	26-50 TL	36,2%
Afiş	10,1%	51-100 TL	45,7%
Televizyon	8,6%	101-150 TL	3,9%
İnternet	16,6%	151+ TL	0,8%

Tiyatroya katılım sağlayan kişilerden % 61,6'sı arkadaş, aile tavsiyesiyle gelmiştir. İkinci sırada % 16,6 ile internetten bilgi sahibi olarak katılım sağlamıştır.

“Beğendiğiniz bir oyuna verebileceğiniz en yüksek fiyat nedir?” sorusuna izleyicilerin %45,7'si, 51-100 TL arası verebileceğini söylemiştir. İkinci sırada %36,2'si 26-50TL, %13,4'ü 5-25 TL, %3,9'u 100-150 TL, %0,8'i 150 TL'den fazla verebileceğinin cevabını vermişlerdir. Buradan sonuçla izleyicilerin çoğunluğu gelir seviyesinin orta gelir ve üzeri olmasından dolayı daha fazla bilet fiyatına katlanabileceğini söylemektedir. Ayrıca izleyiciler için önemli olan oyunun kalitesi olduğunu söylemek mümkündür. Beğendikleri oyuna daha fazla bilet fiyatı ödemeye katlanacak olmaları kaliteli oyun izlemek istemelerinden kaynaklanmaktadır.

Tablo 2.11. : Tiyatro Haricinde Katılım Sağlamasından Zevk Sanatsal ve Kültürel Faaliyetler

	Sayı	Yüzde (%)
Opera	263	13,6%
Bale	346	17,8%
Müzeler	357	18,4%
Gezi Tarihi Yerler	640	33,0%
Konser	754	38,9%
Sinema	1043	53,8%

Tablo 2.11’de izleyicilerin en çok katılmak istedikleri kültürel faaliyetlerin yüzdesel ifadeleri yer almaktadır. İzleyicilerden yukarıdaki belirtilen kültürel faaliyetlerden en çok katılmak istediklerine göre bir sıralama yapmaları istenmiştir. Buna göre izleyicilerin %53,8’i ile sinemayı birinci sırada yer almaktadır. Konser ikinci sırada yer almakta ve oranı %38,9’dur. Gezi Tarihi Yerler ise %33 ile üçüncü sırada yer almakta, dördüncü sırada müzeler %18,4 ve son olarak opera ve bale sırasıyla %17,8 ve %13,6’dır. Buradan Ankara ilindeki tiyatro seyircisinin sinemayı sevdiği opera ve bale gibi gösteri sanatlarına fazla katılım sağlamayacakları önemli bir bulgudur. Oysaki bölüm ikide de bahsedildiği gibi devlet tiyatroları ilk olarak Ankara’da Devlet Tiyatrosu ve Operası adıyla kurulmuştur. O zamanlar için birbiriyle ayrılmaz iki etkinlik şeklinde faaliyette bulunulması bugün için bireylerin çok fazla katılım göstermek istediği etkinlik olmamaktadır.

3.1.1. Oyunlar Hakkında bilgiler

Bu bölümde anketin hangi tiyatro oyunlarında yapıldığı hakkında ve oyunlar hakkında bilgi verilecektir. Üç oyun devlet tiyatrosunda sergilenmiştir, iki oyun ise özel tiyatrodaki gösterime girmiştir. Devlet tiyatrosunda yapılan gösterim Gayri Resmi Hürrem, Nehir, Son Tango 'dur. Özel tiyatrodaki gösterimi olan tiyatrolar; Ödenmeyecek Ödemiyoruz Ankara Sanat Tiyatrosunda, Vişne Bahçesi oyunu ise ODTÜ MD Vişnelik Tesislerinde anket çalışması yapılmıştır.

Devlet tiyatrosunda yapılan anket çalışmasında Gayri Resmi Hürrem adlı oyunu Özen Yula yazarlığını ve yönetmenliğini yapmıştır. 2017 yılında yapılan anket çalışmasında Gayri Resmi Hürrem adlı oyun Ankara'da ilk defa gösterim tarihi 15 Kasım 2016'dır. Oyun seyirciye tarih yolculuğu yaşatmaktadır. Hürrem Sultanın hayatının muhasebesini yaptığı oyunda ki sanatçılardan, İpek Atagün Gezener ve Gülin Ersoy rolleriyle, 'Sadri Alışık Anadolu Tiyatro Oyuncu Ödülleri' Yılın en başarılı kadın oyuncu ödülüne layık görülmüştür. Gayri Resmi Hürrem iki perde halinde Şinasi Sahnesi oynanmıştır. Bu oyunda oyun başlamadan 500 adet anket formu dağıtılmış olup 470 adet geri dönüş olmuştur.

Devlet tiyatrosunda yapılan anket çalışmasından bir diğeri Nehir adlı oyunda yapılmıştır. Tek perdede oyun sergilenmiştir. Yerli oyunun yazarı Gülşen Karakadıoğlu yönetmenliğini Vacide Öksüzcü yapmıştır. Oyunun prömiyer tarihi 10.04.2013'dir dolayısıyla seyirci oyun daha önceden de sergilendiği için oyun hakkında bilgi sahibi olması dolayısıyla oyuna talep daha fazla olmuştur. Toplamda 300 anket dağıtılmış olup 268 adet geri dönüş yapılmıştır.

Son Tango oyununun yazarı Özcan Özer'dir. Hakan Çimenser yönetmenliğini yapmıştır. Oyun iki perde halinde sergilenmiştir. Annemin Son Çılgınlıkları oyunu ise anketin yapıldığı diğer oyunlardan farklı olarak çeviri oyunudur. Oyun yazarı JULIE JENSEN olup Çevirisini Ekin Tunçay Turan Yönetmenliğini ise İpek Atagün Gezener yapmıştır. Oyunun prömiyer tarihi 04.03.2016'dır. Son Tango oyunundan 500 anket yanıtlanmış olup annemin son çılgınlıkları oyunundan ise 320 anket yanıtlanmıştır.

Özel tiyatrodaki yapılan anket çalışmasından birincisi Ankara Sanat Tiyatrosunda yapılmıştır. Ödenmeyecek Ödemiyoruz adlı oyunun yazarı Dario Fo çevireni Füsün Demirel Yönetmeni ise Hakan Güven'dir. 331 anket toplanmış olup gişeden bilet alan seyircilere bilet ile birlikte anketler verilmiştir. Anton Çehov tarafından yazılan Vişne Bahçesi oyunu

için yapılan anket çalışmasını ise Oyunbaz adlı oyun grubu sahnelemiştir. 50 anket toplanmıştır.

Tablo 3.1. : Regresyonda Kullanılan Değişkenler

Değişkenler	Açıklama
Cinsiyet	0= Erkek, 1= Kadın
Yaş	Sürekli Değişken
Eğitim	1= İlköğretim, 2= Lise, 3= Üniversite, 4= Lisansüstü 5= Doktora
Meslek	Sürekli Değişken
Hangi sektörde çalıştığı	1= Kamu 2= Özel 3= Kendi İşimi Yapıyorum 4= Emekli 5= Öğrenci
Gelir	Sürekli Değişken
Tiyatroya evin uzaklığı	Sürekli Değişken
Devlet tiyatrosuna gitme sıklığı	Sıklık kategorileri: 1=Haftada bir, 2=Ayda bir, 3=Üç ayda bir, 4=Altı ayda bir, 5=Sezonda bir.
Özel tiyatrosuna gitme sıklığı	Sıklık kategorileri: 1= Haftada bir, 2= Ayda bir, 3= Üç ayda bir, 4= Altı ayda bir, 5= Sezonda bir 6= Hiç Gitmedim,

Tiyatroya daha sık gidilmeme nedeni	1= Bilet fiyatları 2=Zaman yetersizliği 3=Eve uzaklık 4=oyunların yetersiz oluşu 5=Yetersiz bilgilendirme
Tiyatroya hangi ulaşım aracıyla geldiği	1=Yaya, 2=Toplu Taşıma Aracı, 3=Metro, 4=Özel Araç, 5=Taksi
Bu oyun hakkında nasıl bilgi sahibi oldunuz?	1= Arkadaş, Aile 2= Dergi, Gazete 3= Afiş 4= Televizyon 5= İnternet
Tiyatroya toplu bilet alarak mı geldiniz?	1= Evet, 0= Hayır
Geçen sezon izlenen devlet tiyatrosu oyunu sayısı	1=Hiç izlemedim, 2=1-3 oyun, 3=4-6 oyun, 4=7-10 oyun, 5=10'dan fazla oyun
Geçen sezon izlenen özel tiyatro oyunu sayısı	1=Hiç izlemedim, 2=1-3 oyun, 3=4-6 oyun, 4=7-10 oyun, 5=10'dan fazla oyun
Geçen sezon izlenen sinema filmi sayısı	1=Hiç izlemedim, 2=1-3 film, 3=4-6 film, 4=7-10 film, 5=10'dan fazla film
Tiyatro haricinde katılmak istediğiniz sanatsal faaliyetler	Opera Bale Sinema
Mesafe	İzleyicinin ikametgâhının dakika olarak tiyatroya olan mesafesi: Sürekli değişken

Uzaklık	İzleyicinin ikametgâhının km olarak tiyatroya olan uzaklığı: Sürekli değişken
Ulaşım süresi (dakika)	Sürekli Değişken
Tv	Günde izlenen televizyon saati: Sürekli değişken
Sanatsal faaliyetler yeterli mi?	1=Evet, yeterli. 0= Hayır
Kendinizi politik olarak nasıl tanımlarsınız?	Liberal, Muhafazakâr, Demokrat, Milliyetçi, Sağ Eğilimli, Sol Eğilimli.
Beğenilen oyuna verilebilecek en yüksek fiyat	Sürekli Değişken
Bu oyun için verilebilecek en yüksek fiyat	Sürekli Değişken

Bağımlı değişken olarak yukarıda da ifade edildiği gibi izleyicilerin geçen sezon kaç defa tiyatroya gittiğini ölçen kategorik bir değişken kullanılmıştır.

3.3.Regresyon Sonuçları

Çalışmada kullanılan bağımlı değişken, seyircinin tiyatroya gitme sıklığıdır. Çoklu seçeneklerden oluşan tiyatroya gitme sıklık dereceleri şu şekildedir; Haftada bir (1), ayda bir(2), üç ayda bir(3), altı ayda bir(4), sezonda bir(5). Regresyonda kullanmış olduğumuz bağımsız değişkenler ise şunlardır; geçen sezon kaç sinema filmi izlediği, cinsiyet, yaş, izleyicinin tiyatroya olan mesafesinin km değeri, aile bireylerinin ortalama geliri, en beğendiği oyuna verebileceği en yüksek fiyatı gösteren isteklilik değişkeni, toplu bilet alınıp alınmadığının kukla değişkeni, günlük televizyon izleme saatidir. Tiyatroya gitme sıklık derecesinin numaralandırılması (1)'den (5)'e arttığı için bağımsız değişken değerlerinin işaretleri negatif çıkmıştır. Seyirci sezonda bir tiyatroya gidiyorsa regresyon değeri 5 girilmiş sanki sıklık derecesi azaldıkça rakam artmış gibi görünmektedir. Bu hatayı önlemek için bağımsız değişkenlerin işaretleri tersine çevrilerek yorumlanmalıdır.

Tablo 3,2'de görüldüğü gibi geçen sezon sinemaya giden tiyatro seyircisi daha çok tiyatro oyunu izlemişlerdir. Bu durum bize sinema ve tiyatronun rakip mal değil aksine tamamlayıcı mal olduğunun göstergesidir. Sanatsal faaliyetlere katılım diğer sanatsal faaliyete katılımı da etkilediğini söylemek mümkündür.

Tanımlayıcı istatistiklerde görüleceği üzere ankete katılım gösteren tiyatroya seyircilerinden 1067 kişi kadın ve toplam paydanın %55'ini oluşturmakta, erkekler ise 872 ile %45'lik paya sahiptir. Regresyon sonucunda da kadınların daha çok tiyatro oyunu izledikleri görülmektedir.

Regresyon analizi sonucu yaş değişkeni anlamlı çıkmamıştır. Tiyatroya katılım gösteren en küçük yaş değeri 10, en büyük yaş değeri ise 69'dur. Yaş ortalaması 29 olarak bulunmuştur.

Ankara ilinde tiyatroya sahneleri genellikle merkezi yerde konumlanmıştır, dolayısıyla seyircilerden gelir seviyesi yüksek bireyler ancak burada ikamet edebilmektedir. Regresyon sonucuna baktığımızda tiyatroya mesafe olarak daha yakın olan seyirciler tiyatroya daha fazla katılım sağlamaktadır. İzleyicilerin tiyatro binasına fiziksel mesafeleri, tiyatro talebine etki eden bir neden olarak ortaya çıkmıştır. Tiyatroya uzak mesafede olan bireyler tiyatroya daha az katılım sağladığını söylemek mümkündür. Kısaca yakın yerlerde ikamet eden bireyler uzaktakine göre daha çok oyun izlemektedir.

Tablo 3.2. : Bağımlı Değişken: Devlet Tiyatrosuna Katılma Sıklığı

Değişkenler	Katsayı	Z-İstatistik
ORTALAMA GELİR	2.58E-06	0.150119
AST	0.024199	0.328629
TOPLU BİLET	0.174076***	3.392.467
TV (Saat)	0.092141***	5.013.958
SİNEMA	-0.005641	-0.251101
KADIN	0.010757	0.189199
UNIVERSITE	-0.320009***	-5.166.685
ÖZEL TİYATRO SIKLIK	0.365195***	1.588.419
UZAKLIK (KM)	-0.008918	-1.641.690
İSTEKLİLİK	0.003412***	3.756.239
Limit Noktaları		
LIMIT_1:C(11)	-1.628.898	-9.021.143
LIMIT_2:C(12)	0.114968	0.743766
LIMIT_3:C(13)	0.860291	5.560.960
LIMIT_4:C(14)	1.731.829	1.102.120
LIMIT_5:C(15)	2.370.079	1.473.334
Pseudo R-squared	0.075067	
Schwarz criterion	3.046.575	
Hannan-Quinn criter.	3.011.391	
LR statistic	3.373.431	
Prob(LR statistic)	0.000000	

* p<0.10, ** p<0.05, *** p<0.01

Tablo 3.2’de bağımlı değişken olarak tiyatroya gitme sıklığı kullanılmıştır. Tiyatroya gitme sıklığı, haftada bir, ayda bir, üç ayda bir, altı ayda bir ve sezonda bir sıklıkta olmak üzere beş kategoriye ayrılmıştır. Lojistik regresyonda haftada bir (1), ayda bir (2), üç ayda bir (3), altı ayda bir (4) ve sezonda bir (5) verileri girilmiştir. Sıklık numaralandırma 1’den 5’e arttığı için bağımsız değişkenlerin işaretlerini negatif çıkmasına yol açmıştır. Örneğin kişi eğer sezonda bir tiyatroya gidiyorsa regresyon 5 değeri girilmiş sanki sıklık derecesi azaldıkça rakam artmış gibi görünmektedir.

Tiyatroya toplu bilet olarak gelen izleyiciler diğerlerine göre daha az oyun izlemektedirler. Toplu satışlar bilindiği gibi tiyatroya daha fazla izleyici çekmek için yapılan bir uygulamadır ancak izleyicilerin tekrar tiyatroya gelmelerinde pek etkili değildir. Toplu

bilet ile tiyatro gösterimine katılanlar sadece toplu bilet aldıklarında tiyatro gösterimine katılmakta olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

İsteklilik değişkenine göre bir oyuna daha fazla fiyat ödemeyi razı olan kişiler daha az oyun izlemektedirler. Bu sonucu geliri yüksek kişiler bir oyun için daha fazla fiyat ödeyebilir olarak yorumlamak yanlış olabilir. Çünkü gelir değişkeninin regresyonda etkili olmadığı görülmüştür. Yani gelir arttıkça daha oyun izlenmektedir demek doğru değildir. Ancak řu şekilde yorumlamak belki daha doğrudur: geliri ne olursa olsun eğer bir oyundan sağlanan fayda çok ise o oyun için daha çok ücret ödenebilmektedir. Geliri yüksek bireylerin devlet tiyatrosuna katılımı yüksek değildir sonucunu bize vermektedir.

Günlük televizyon izleme saati arttıkça tiyatroya gitme sıklığı azalmaktadır. Televizyon izleyen bireylerin tiyatroya gitme sıklığı azalması akla uygun düşmektedir.. Televizyon tiyatroya katılımı olumsuz yönde etkilediğı söylenebilir.

Sinema anlamlılık düzeyinde çıkmamıştır ancak Tablo 3.2.de görüldüğü üzere katsayısı negatif çıkmıştır. Sinemaya daha sık katılım sağlayan bireyler, bunu yapmayanlara göre daha çok tiyatro oyunu izlemişlerdir. Sinema ve tiyatro ilk bakışta birbirine rakip mal olarak görülmesine karşın bu çalışmada da görüldüğü üzere ikame mallar değil aksine tamamlayıcı mal görünümündedirler. Sinemanın olduğu her yere tiyatronun da gidebileceğı düşünülebilir.

Eğitim seviyesi üniversite olan bireylerin tiyatroya gitme sıklığı negatif katsayılı çıkmıştır. Üniversite eğitimi almış seyirciler tiyatroya daha sık katılım sağlamaktadır.

Özel tiyatrom ile devlet tiyatrosunun tamamlayıcı mal olarak karşımıza çıkmaktadır. Özel tiyatronun katsayısı pozitif yönlüdür. Devlet tiyatrosuna gitme sıklığı arttıkça özel tiyatroyada gitme sıklığı artmaktadır. Bu durum bize özel tiyatro ile devlet tiyatrosunun rakip değil tamamlayıcı olduğunun göstergesidir.

Tablo 3.3. Bağımlı Değişken: Özel tiyatroya Katılma Sıklığı

Değişkenler	Katsayı	Z-İstatistik
ORTALAMA GELİR	1.93E-05	1.114.112
AST	-0.021990	-0.295416
TOPLU BİLET	0.199095***	3.871.641
TV SAAT	-0.100043***	-5.496.294
SİNEMA	-0.015485	-0.683765
KADIN	-0.031212	-0.544472
UNIVERSITE	0.131414**	2.091.511
DEVLET TİYATROSU SIKLIK	0.354606***	1.485.480
UZAKLIK (KM)	0.005892	1.077.105
İSTEKLİLİK	0.002399***	2.644.744
Limit Noktaları		
LIMIT_1:C(11)	-1.524.098	-8.135.295
LIMIT_2:C(12)	0.575754	3.629.406
LIMIT_3:C(13)	1.317.495	8.162.167
LIMIT_4:C(14)	1.943.617	1.192.289
LIMIT_5:C(15)	2.659.443	1.592.403
Pseudo R-squared	0.064887	
Schwarz criterion	3.021.040	
Hannan-Quinn criter.	2.985.857	
LR statistic	2.859.418	
Prob(LR statistic)	0.000000	

*p<0.10, **p<0.05, ***p<0.01

Tablo 3.3’de ki regresyon sonucuna göre toplu bilet alarak tiyatroya katılan bireylerin gitme sıklığı düşüktür. İstatistiksel anlamlılık düzeyinde bu sonuç destekler nitelikte çıkmıştır. Sıklık derecemiz 1’den 5’e sıralandığı için en az tiyatroya gidene 5 haftada bir tiyatroya katılım gösterene 1 vermemiz dolayısıyla katsayının pozitif işaretini olumsuz yorumlamak gerekmektedir. Yani toplu bilet alarak tiyatroya katılım sağlayan bireyler toplu bilet almadıklarında tiyatro izlemeye katılmayacaklardır.

Televizyon izleme saati özel tiyatro izleyicisi için devlet tiyatrosu izleyicisinden farklı bir sonuç çıkmıştır. Televizyon izleme saati arttıkça tiyatroya katılım gösteren bireylerin sıklığı azalacak yani tiyatroya daha fazla katılım göstereceklerdir.

Devlet tiyatrosuna regresyonunda olduğu gibi özel tiyatro izleyicisi içinde eğitim düzeyi üniversite olan bireylerin tiyatroya gitme sıklığı negatif katsayılı çıkmıştır. Bu demek oluyor ki üniversite eğitimi almış seyirciler tiyatroya daha sık katılım sağlamaktadır.

Devlet tiyatrosuna gelme sıklığınız nedir soruna yanıt olarak beş kategorik cevap alanı oluşturulmuştur. Aynı şekilde özel tiyatroya ne sıklıkla gidersiniz sorusu içinde yanıt olarak aynı kategorik cevaplar hazırlanmıştır. Bu yanıtlar; haftada bir (1),ayda bir (2), üç ayda bir (3), altı ayda bir (4) ve sezonda bir (5) verileri girilmiştir. Dolayısıyla katsayının pozitif çıkması aynı yönde etki etmektedir. Pozitif yönde olması çıkan katsayının yorumu devlet tiyatrosu ve özel tiyatro için tamamlayıcı olduğunun sonucunu bize vermektedir.

İsteklilik değişkenine göre bir oyuna daha fazla fiyat ödemeyi razı olan kişiler daha az oyun izlemektedirler. Bu sonucu geliri yüksek kişiler bir oyun için daha fazla fiyat ödeyebilir olarak yorumlamak yanlış olabilir. Çünkü gelir değişkeninin regresyonda etkili olmadığı görülmüştür. Yani gelir arttıkça daha oyun izlenmektedir demek doğru değildir. Ancak şu şekilde yorumlamak belki daha doğrudur: geliri ne olursa olsun eğer bir oyundan sağlanan fayda çok ise o oyun için daha çok ücret ödenebilmektedir. Geliri yüksek bireylerin devlet tiyatrosuna katılımı yüksek değildir sonucunu bize vermektedir.

Tablo 3.4. İstekliliğe Etki Eden Faktörler

Değişkenler	Katsayı	Z-İstatistik
KADIN	1.654.758	0.987265
ORT_GELİR	0.000245	0.464573
LİSE	-2.455.653***	-7.442.725
UNİVERSİTE	-1.542.790***	-5.804.976
UZAKLIK_KM	-0.012533	-0.079796
TOPLU_BİLET	-7.814.075***	-3.195.453
TV_SAAT	-3.815.225***	-8.572.660
SAG_EGİLİMLİ	-8.876.342**	-2.189.280
SOL_EGİLİMLİ	7.074.575**	2.337.223
C	7.580.206***	1.708.303
R-squared	0.112405	Gözlem Sayısı : 1412
Adjusted R-squared	0.106707	
S.E. of regression	3.141.069	
Sum squared resid	1383257.	
Log likelihood	-6.865.897	
F-statistic	1.972.772	
Prob(F-statistic)	0.000000	
Prob(Wald F-statistic)	0.000000	

*p<0.10, **p<0.05, ***p<0.01

Tablo 3.4’de izleyicilerin beğendiği bir oyuna verebilecekleri fiyatı etki eden faktörlerin analiz sonuçları görülmektedir. Buna göre cinsiyet anlamlılık düzeyinde çıkmamıştır, ancak katsayısı pozitifdir. Kadınların beğendiği bir oyuna daha fazla fiyat verebileceği sonucuna ulaşılmıştır.

Gelir seviyesi yüksek bireylerin beğendiği oyuna verebileceği fiyat pozitif yöndedir. Ancak beklenilenin aksine gelir ile isteklilik arasında anlamlılık düzeyinde bir sonuç elde edilememiştir.

Lise ve üniversite eğitimi gören bireyler için çıkan sonucun katsayısı ise negatiftir. Çok fazla bilet fiyatı ödemeye razı olmadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Eğitim seviyesi azaldıkça beğenilen bir oyuna verilmeye razı olunan fiyatta düşmektedir. Yani aralarında negatif bir ilişki vardır. Bunun nedeni eğitim seviyesi görece olarak düşük kişilerin diğerlerine göre tiyatro oyunlarından daha fazla etkilenmeleri, dolayısıyla hoşlarına giden bir oyun için daha fazla fiyat ödemeye razı olmaları söylenebilir.

Uzaklık istekliliğe negatif yönde etkileyen bir değişken olduğu sonucuna ulaşılmıştır ki bu beklenen bir sonuçtur. Evin konforundan vazgeçip, zamanının da bir kısmını yolda geçirerek oyun izleyebilmek için kaybedilmesi, fiziksel uzaklık ile tiyatroya gitme sıklığı arasında negatif ilişkinin en önemli nedenlerindedir. Bu sonucun ortaya çıkması beklentilere ve literatüre uygundur. Öneri olarak, Devlet tiyatrolarının turne sayısını artırarak daha fazla izleyiciye ulaşmasının mümkün olabileceği bu çalışma sonucunda görülmektedir.

Toplu bilet alarak gösterime katılan seyircilerin daha az bilet fiyatı ödemeye razı oldukları regresyon sonuçlarımızdan elde ettiğimiz bir diğer bulgudur. Literatüre uygun düşen bu sonuç için toplu bilet alarak gösterime gelen bireylerin tiyatroya gitme sıklığında düşük çıkmış sonuçlar neticesinde toplu bilet satış politikaları tiyatroya katılımı olumsuz yönde etkilemekte olduğunu sonucuna ulaşılmıştır.

Günlük televizyon izleme saati fazla olan bireyler daha az bilet fiyatı ödemek istemektedir.

Sağ eğilimli bireyler daha az para ödemek istemekteyken, sol eğilimli bireyler tiyatroya katılımında daha fazla para ödemek istemektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışma, Ankara ilinde tiyatroya katılımı etkileyen faktörlerin belirlenmesi amacıyla yapılmıştır. Ekonometrik yöntem olarak sıralı logit model kullanılmıştır. Bu yöntem bağımlı değişkenin ikiden fazla kategoriden oluşması halinde doğru regresyon tahminine olanak tanımaktadır. Çalışmada 23 soruluk anket formu hazırlanmış olup özel tiyatro ve devlet tiyatro izleyicisi tarafından doldurulmuştur. 4 aylık süre boyunca tiyatroya oyunu başlamadan önce gelen izleyicilere gerekli açıklamalarda bulunularak formlar rasgele dağıtılmış, oyunun gösterimi sonrası izleyicilerin doldurmuş olduğu anketler toplanmıştır. Analizde kullanılmak üzere 1939 adet anket formundan elde edilen veriler Excel programına girilmiştir ve daha sonra buradan Eviews 9.0 paket programına aktarılarak regresyon tahminleri yapılmıştır.

Ankara ili için yapılmış olan bu çalışmada tiyatroya sık katılan izleyicilerin sinemaya da daha fazla katılım sağladığı tespit edilmiştir. Bu sonuç diğer çalışmalarda da elde edilmiş olup, sinema ve tiyatronun rakip mal değil aksine tamamlayıcı mal olduğu bir kez daha kanıtlar niteliktedir. Opera bale, gezi, konser gibi faaliyetlere katılım sağlayan bireyler diğerlerine göre daha fazla tiyatroya gitme eğilimindedir. Dolayısıyla sadece sinemanın değil diğer sanatsal ve kültürel faaliyetler birbirini tamamlayıcı maldır. Anket neticesinde elde edilen diğer verilerde kültürel ve sanatsal faaliyetlerin birbirinden ayrı olarak düşünülmemeyeceği ve bir bütün olduğu sonucunu vermektedir. Politika önerisi olarak, tiyatro sahnesi kurmak isteyen bireylerin ve devletin, kurmayı düşündüğü bölgedeki sinema izleyici sayılarına dikkat etmesi ve sinemaya giden halkın aynı zamanda bir tiyatro müşterisi olduğuna dikkat etmeleri gerekmektedir.

Devlet ve özel tiyatrolar Ankara ilinde merkezi bölgede faaliyetlerini sürdürmekte ve halk bu bölgelere gelebilmek için evin konforundan vazgeçip, zamanının da bir kısmını yolda geçirerek oyun izleyebilmektedir. Oyunu izlemeye gelen seyircinin büyük bir kısmı toplu taşıma kullanarak tiyatro binasına ulaşmaktadır. Bu durum hiç şüphesiz tiyatroya katılımına caydırıcı bir etki yaratmakta olarak görülebilir ancak uzaklığın Ankara tiyatro izleyicisi için önemli bir etkisi olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Tiyatroya katılım gösteren seyircinin eğitim seviyesine baktığımızda üniversite mezunu bireylerin daha fazla olduğunu söylememiz mümkündür. Lisansüstü ve doktora eğitimi almış bireylerinde bu çoğunluğa katarsak ankete katılan tiyatro izleyicisinin büyük

çoğunluğunun yükseköğrenimini tamamlamış kişiler olduğu dikkat çekmektedir. Ankara ilinin genel eğitim düzeyiyle paralellik gösteren bu durum diğer çalışmalarıda destekler nitelikte çıkmıştır.

Tiyatroya katılım gösteren seyircilerin büyük bir kısım meslek grubunun kamu sektöründe olması Ankara'nın başkent olmasından kaynaklandığı düşünülebilir. Türkiye'nin idari örgütlenmesinin Ankara'da olması dolayısıyla katılım gösteren kamu personelinin sanatsal faaliyetlerden tiyatroyu tercih ettikleri tespit edilmiştir. Öğrencilerin katılımı ise diğer meslek gruplarına nazaran düşük seviyede olması bu yönüyle birer eksiklik olarak değerlendirilebilir. Öğrencilerin katılımını arttırmaya yönelik çalışmalar yapılmalıdır. Katılımın az olmasının altında yatan sebepler araştırılarak devlet ve özel tiyatroların politika geliştirilmesi gerekmektedir. Öğrenciler için fiyat farklılaşması yapılarak bilet fiyatları oldukça düşük tutulmaktadır. Hatta ücretsiz sunulan tiyatro oyunlarına talebin az olması altında yatan neden oyunların sıkıcı gelmesi olabilir. Yaş grubu olarakta ortaya çıkan bu sonuç Ankara ili için araştırılmaya değer bir konudur.

Gelir seviyesine baktığımızda yüksek gelir düzeyinde olan bireylerin tiyatroya katılımının yüksek olacağı akla gelebilir ancak yapılan çalışma neticesinde elde ettiğimiz sonuç bu durumu keskin çizgilerle onaylar nitelikte değildir. Tiyatroya katılım gösteren seyircilerin daha çok orta gelir düzeyinde olduğunu söylemek mümkündür. Gelir ile tiyatro gösterimine katılım arasında ise ters yönlü bir ilişki mevcuttur. Gelir düzeyi yükseldikçe bireyler başka faaliyetleri tercih etmekte bu sonuç ise bize tiyatronun lüks mal olmadığı sonucunu vermektedir. Gelir arttıkça tiyatro talebi azalmaktadır. Lüks mallar içinse talebin gelir esnekliği birden büyük pozitif bir ilişki olması gerekmektedir.

İzleyici çok beğendiği bir oyuna yüksek fiyat vermeye razıdır. Katıldığı oyunlar için tam tatmin seviyesine ulaşamamış seyirci sayısı oldukça fazladır. Gösteri kalitesi yüksek oyunlar sergilendiğinde daha yüksek fiyattan bilet satışı yapılabilecektir. Bu seyirciler için önemli olan izlenen oyunun kalitesidir. Politika önerisi olarak sergilenen oyunların kalitesine göre farklı fiyat uygulamasında bulunulabilir. Sanatsal kalite ön planda tutularak seyirci sayısında artışla birlikte karlılıkta kaçınılmaz olacaktır. Ancak burada koltuk sayısı fazla olan büyük salonlardansa daha küçük nispeten koltuk sayısı az olan salonlarda bu oyun sergilenebilir böylelikle maliyetlerde iyileştirme olabilir.

Toplu bilet olarak tiyatroya katılım sağlayan bireyler çoğunluktadır. Oldukça yaygın uygulanan toplu bilet satışı kişilere tiyatroya toplu bilet olarak oyun izlemeye gelenlerin, toplu bilet almayanlara göre daha az tiyatroya gittikleri görülmüştür.

Sonuç olarak Ankara ilinde devlet tiyatrosuna ve özel tiyatroya giden bireylere uyguladığımız anketler neticesinde izleyicilerin sosyo ekonomik özelliklerini ve bu özelliklerin tiyatro talebini ne şekilde etkilediğinin araştırılması yapılmıştır. Cinsiyet faktörünün katılım sağlamada belirgin bir faktör olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Buna karşın seyircinin tiyatro binasına uzak mesafede olması katılımı olumsuz yönde etkilemektedir. Tiyatro salonlarında Ankara ilinin merkezi muhitlerde olması ve tiyatroya katılım sağlayan bireylerinde orta gelir düzeyinde olmasından dolayı bu durum tezatlık yaratmaktadır. Gelir düzeyi yüksek bireylerin tiyatroya katılımı sınırlı ve oldukça azdır dolayısıyla semt olarak merkezi yerde olan tiyatro salonlarına ulaşım açısından kolaylık olması durumunda bile gelir seviyesi yüksek bireylerin katılımını arttırmayacaktır. Yeni açılacak tiyatro salonları merkezi yerde açılmasındansa, doluluk oranı yüksek sinema salonlarına yakın bölgelerde açılması daha uygun olacaktır. Bu durumda sinemaya katılımı yüksek olan bireylerin tiyatroya gitme istediği uyandıracak bu ise üreticiden üreticiye pozitif dışsallık etkisi yaratacaktır. Eğitim seviyesi yüksek bireylerin tiyatroya katılımının yüksek olması beklenen bir sonuç denilebilir fakat öğrencilerin tiyatroya katılımı Ankara ili için oldukça geride sıralarda kalmıştır. Ankara'da tiyatro çoğunlukla kamu personelinin katılım sağladığı etkinlik olduğu söylenebilir. Bu sonuç bize devlet tiyatroları açısından önemli bir politika değişikliğine gidilmesi gerekli kılmaktadır. Sadece bilet fiyatlarını düşürmenin öğrencileri tiyatroya çekmekte yetersiz kaldığı sonucuna ulaşılmıştır.

KAYNAKLAR

- Acar Y. (2007) *Tiyatro Talebini Belirleyen Faktörlerin Analizi*. Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Akdede, S. (2006), “Kültürel Ekonomi; Gösteri Sanatları Perspektifi”, *İktisat, İşletme ve Finans* 246: 110-121
- Akdede, S.H. ve Evlimoğlu, U. (2007), “İzmir’de Tiyatroya Katılım Üzerine Ekonometrik Bir Analiz”, *İktisat, İşletme ve Finans* 252: 90-98.
- Akdede, S.H. ve King J.T. (2006), “Demand for and productivity analysis of Turkish public Theater”, *Journal of Cultural Economics* 30: 219-231
- Akdede, S.H. ve Oğuş, A. (2006), “Increasing return to formation and the survival of Turkish public the atre plays”, *Applied Economics Letters* 13, 785-788.
- Akdede, Sacit Hadi (2011), *Kültür ve Sanatın Politik Ekonomisi: Devlet Tiyatroları Örneği*, Ankara, Efil Yayınevi
- Barone, A. (2016), *A New Economic Theory of Public Support for the Arts*, Routledge
- Barrowclough, D. and Z. Kozul-Wright (Eds.) (2006). *Creative Industries and Developing Countries: Voice, Choice and Economic Growth*. London: Routledge.
- Baumol, W. J. and W. G. Bowen (1966), “*Performing Arts: The Economic Dilemma*” (Twentieth Century Fund, New York).
- Borgonovi, F. (2004), “Performing Arts Attendance: An economic approach” *Applied Economics*, Volume 36, Number 17, September 20, pp. 1871-1885(15).
- Colbert, F., Beauregard, C., and Vallee, L.(1998) “The Importance of Ticket Prices for Theater Patrons”. *International Journal of Arts Management*, 1: 8-15.
- Corning, J. ve Levy, A. (2002), “Demand for Live Theater with Market Segmentation and Seasonality”, *Journal of Cultural Economics* 26: 217-235.

- Cwi, D. (1980), Public Support of The Arts: Three Arguments Examined, *Journal of Cultural Economics*, Vol. 4, No. 2, December, pp. 39-62.
- Devlet Tiyatroları Genel Müdürlüğü *Faaliyet Raporu* (2017)
- Devlet Tiyatroları Genel Müdürlüğü *Performans Programı* (2019)
- DiMaggio, P., M. Useem and P. Brown (1978), “*Audience Studies of the Performing Arts and Museums: A Critical Review*”, Research Division Report #9 (National Endowment for the Arts, Washington, D.C.).
- Fazioli, R and Filippini, M (1997) “Cost Structure and Product Mix of Local Public Theatres”. *Journal of Cultural Economics*, 21:77-86
- Fernández-Blanco, V., Rodríguez-Álvarez, A., & Wisniewska, A. (2019), “Measuring the efficiency and marginal cost in the performing arts: The case of the municipal theatres of Warsaw” , *Journal of Cultural Economics*, 43(1), 97–119.
- Forrest, D., Grime, K., Woods, R. (2000) “Is it worth subsidizing regional repertory theatre?” *Oxford Economic Papers*, 52: 381-397.
- Frey, Bruno S. (2003) *Arts and Economics: Analysis and Cultural Policy*, Germany, Springer-Verlag Berlin Heidelberg New York
- Fullerton, D. (1991), On Justifications for Public Support of the Arts”, *Journal of Cultural Economics*, Vol:15, No:2, December, pp.67-82.
- Gapinski, J.H. (1984), “The Economics of Performing Shakespeare”, *American Economic Review* 74: 458-466.
- Globerman, S. & Book, S.H (1977), “Consumption Efficiency And Spectator Attendance”, *Journal of Cultural Economics*, 1 (1), 13-32
- Globerman, S. ve S.H. Book (1977), “Consumption Efficiency and Spectator Attendance”, *Journal of Cultural Economics* 1:15-34.
- Globerman, S. ve S.H. Book (1977), “Consumption Efficiency and Spectator Attendance”, *Journal of Cultural Economics* 1:15-34.

- Hansen, T.B. (1997) “The willingness-to-pay for the Royal Theatre in Copenhagen as a public good”. *Journal of Cultural Economics*, 21: 1-28.
- Harsell, D.M. (2013), “My Taxes Paid for That?! or Why the Past Is Prologue for Public Arts Funding”, *PS, Political Science & Politics*, Volume 46, Issue 1, January , pp. 74-80.
- Houthakker, H.S. and L. D. Taylor (1970), “*Consumer Demand in the United States*” (Harvard University Press, Cambridge).
- Last, Anne- Kathrin and Heike Wetzel (2010). “The efficiency of German public theaters: a stochastic frontier analysis approach”, *Journal of Cultural Economics* 34 , 8 9-110
- Lévy-Garboua, L. And Montmarquette, C (1996) “A Microeconomic Study of Theater Demand”. *Journal of Cultural Economics* 20:25-50. Martins, New York).
- McCarthy F.K, Brooks A., Lowell J., Zakaras L. (2001), “ *The Performing Arts in a New Era*”, Supported by The Pew Charitable Trusts.
- Moore, T.G. (1966), “The Demand for Broadway Theater Tickets”, *Review of Economics and Statistics* 48:79-87.
- Moore, T.G. (1968), “*The Economics of American Theater*”, (Duke University Press, Durham).
- Netzer, D. (1978), *The Subsidized Muse: Public Support for the Arts in the United States*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Özdemir, N. (2009). “Kültür Ekonomisi ve Endüstri ile Kültür Mirası Yönetimi İlişkisi”. *Milli Folklor Dergisi*. Yıl:21. Sayı:84. ss:73-86.
- Özpinar, Ş.(2019) “Sanata Devlet Desteğine İlişkin Yaklaşımlar ve Tartışmalar”, *Ekonomik Araştırmalar I*, 7: 79-92.
- Ploeg, Van der F. (2002), In Art we trust, *De Economist* · October
- Pommerehne, W. ve Kirchgassner, G. (1987), “*The Impact of Television on the Demand for Cinema and Theatre Performances*”, in: N.K. Grant et al., eds., *Economic Efficiency and the Performing Arts* (Association for Cultural Economics, Akron) 44-61.

- Taalas, M. (1997) "Generalized Cost Functions for Producers of Performing Arts-Allocative Inefficiencies and Scale Economies in Theaters". *Journal of Cultural Economics*, 21:335-353.
- Throsby, C.D. (1990), "Perception of Quality in Demand for the Theatre", *Journal of Cultural Economics* 14:65-82.
- Throsby, C.D. and G.A. Withers (1979), "*The Economics of the Performing Arts*" (St.
- Touchstone, S.K. (1980), "The Effects of Contributions on Price and Attendance in the Lively Arts", *Journal of Cultural Economics* 4:33-46.
- TÜİK *Kültür İstatistikleri* Erişim Tarihi (25/04/2019)
- UNESCO (1995). "Our Creative Diversity". Report of the World Commission on Culture and Development. Paris: UNESCO.
- UNESCO. (2009). "The 2009 Unesco Framework for Cultural Statistics", <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000191061> (Erişim Tarihi 01.05.2019).
- Urrutiaguer, D. (2002), "Quality Judgements and Demand for French Public Theatre", *Journal of Cultural Economics* 26:185-202.
- Willis, K.G., Snowball, J.D., Wymer, C.(2012), "A Count Data Travel Cost Model Of Theatre Demand Using Aggregate Theatre Booking Data", *Journal of Cultural Economics*, 36(2), 91-112.
- Zieba, M. (2009) "Full-Income And Price Elasticities Of Demand For German Public Theatre", *Journal of Cultural Economics*, 33 (2) , 85-108

DEĞERLİ SEYİRCİMİZ

Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Maliye Anabilim dalında, Profesör Doktor Sacit Hadi AKDEDE danışmanlığında yapmakta olduğum Yüksek Lisansta hazırlayacağım tezde kullanılmak üzere bu anket hazırlanmıştır. Tiyatroya gelen seyirci profilini oluşturmak üzere yapacağım ekonometrik analizde vereceğiniz cevaplar veri olarak kullanılacaktır. Doğruluğu son derece önem taşımaktadır. Belirtmiş olduğunuz bilgiler sadece bilimsel araştırma için kullanılacaktır. İlginiz için teşekkür ederiz.

Kamer Didem UÇAR

1. Cinsiyetiniz?

Kadın Erkek

2. Yaşınız : _____

3. Eğitim durumunuz?

İlköğretim Lise Üniversite

Master Doktora

4. Mesleğiniz? _____

5. Hangi sektörde çalışıyorsunuz ?

Kamu Özel Kendi işimi yapıyorum

Emekli Öğrenci

6. Ortalama "aylık aile geliriniz" lütfen rakamla aşağıdaki boşluğa yazınız ve uygun aralığı işaretleyiniz. _____

0-1500 1501-2500 2501-3500

3501-4000 4001-5000 5001- 6000

6001 +

7. Tiyatroya evinizin uzaklığı yaklaşık ne kadardır?

..... Km

8. Devlet tiyatrosuna gelme sıklığınız nedir?

Haftada bir Ayda bir

Üç ayda bir Altı ayda bir

Sezonda bir

9. Özel tiyatroya ne sıklıkla gidersiniz?

Haftada bir Ayda bir

Üç ayda bir Altı ayda bir

Sezonda bir Hiç Gitmedim

10. Tiyatroya daha sık gitmemenizdeki en önemli neden nedir?

Bilet fiyatları Zaman yetersizliği

Eve uzaklık Oyunların yetersiz oluşu

Yetersiz bilgilendirme

11. Tiyatroya hangi ulaşım aracıyla geldiniz?

Yaya Toplu Taşıma Aracı Metro Özel araç

Taksi

12. Bu tiyatro oyunu hakkında nasıl bilgi sahibi oldunuz?

Arkadaş , aile Dergi gazete

Afiş Televizyon İnternet

13. Tiyatroya toplu bilet alarak mı geldiniz?

Evet Hayır

14. Geçen sezon kaç devlet tiyatrosu oyunu izlediniz?

Hiç izlemedim 1-3 4-6

7-10 10+

15. Geçen sezon kaç özel tiyatro oyunu izlediniz?

Hiç izlemedim 1-3 4-6

7-10 10+

16. Geçen sezon kaç sinema filmi izlediniz?

Hiç izlemedim 1-3 4-6

7-10 10+

17. Tiyatro haricinde katıldığınız sanatsal faaliyetler nelerdir? Katılmaktan zevk aldığınız kültürel etkinlikler nelerdir? (Bu soruyu birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz.)

Opera Bale Sinema

Gezi ,Tarihi yerler

Selçuklu - Osmanlı eserleri

Antik ören yerleri

Cami, Türbe, Yatır

Müzeler

Konser

18. Kaç dakikada ulaşım sağladınız?

..... Dk

19. Günde yaklaşık kaç saat tv izliyorsunuz?

..... Saat

20. Sizce ilinizdeki sanatsal faaliyetler yeterli mi?

Evet, bu kadarı bana yetiyor, daha çok olsaydı da zaten katılamazdım.

Hayır

21. Kendinizi politik olarak nasıl tanımlarsınız?

(Bu soruyu birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz.)

Liberal

Muhafazakâr

Demokrat

Milliyetçi

Sağ eğilimli

Sol eğilimli

22. Çok beğendiğiniz bir oyuna vereceğiniz en yüksek fiyat nedir?

.....TL

23. Bu oyun için verebileceğiniz en yüksek fiyat nedir? (Lütfen oyunu izledikten sonra değerlendirmeye alınız).....TL

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı: Kamer Didem CEYLAN

Doğum Yeri ve Tarihi: İzmir/ 14.03.1992

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi: Adnan Menderes Üniversitesi / İktisadi İdari Bilimler Fakültesi/
Maliye

Anadolu Üniversitesi / Adalet Meslek Yüksek Okulu

Lisansüstü Öğrenimi: Adnan Menderes Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü /
Maliye ABD / Yüksek Lisans

İş Deneyimi

Ankara Vergi Dairesi Başkanlığı / Gelir Uzman Yardımcısı

Gelir İdaresi Başkanlığı / Gelir Uzmanı

İletişim

e-posta Adresi: kamerdidemceylan@gmail.com / kucar@gelirler.gov.tr

Tarih 16/09/2019